

ΜΕΝΕΛΑΟΣ Α. ΤΟΥΡΤΟΓΛΟΥ

ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ “ΔΙΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥ ΤΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ” ΚΑΙ ΤΗΣ “ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ” ΤΟΥ 1830

Παρατηρήσεις και εισηγήσεις τῶν δικαστικῶν ἀρχῶν

Κατὰ τὴν Καποδιστριακὴ περίοδο ἐξεδόθησαν τρία νομοθετήματα μεγάλης σημασίας μὲ τὸ ὑπ’ ἀριθ. 152 Ψήφισμα καὶ τὸ ὑπ’ ἀριθ. 153 Διάταγμα τῆς 15ης Αὐγούστου 1830. Πρόκειται γιὰ τὸ Διοργανισμὸ τῶν Δικαστηρίων καὶ τὴν Πολιτικὴ καὶ Ἑγκληματικὴ Διαδικασία.

Ἡ πατρότητα τῶν νομοθετημάτων αὐτῶν ἀνῆκε στὸν κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη Γραμματέα (Ὑπουργό) τῆς Δικαιοσύνης Ἰω. Γενατᾶ¹. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ εἰδικώτερα στὴν Πολιτικὴ καὶ στὴν Ἑγκληματικὴ Διαδικασία, τὰ νομοθετήματα αὐτὰ εἶχαν προσωρινὸ χαρακτήρα, διότι ἐπρόκειτο νὰ ἀναδημοσιευθοῦν μετὰ τὶς ἀναγκαῖες τροποποιήσεις καὶ προσθήκες, τὶς ὁποῖες θὰ ἐπέβαλαν ὑποδείξεις νομικῶν καὶ ἡ ἀποκτηθεῖσα ἐν τῷ μεταξὺ πείρα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τους. Ἡ προσωρινότης δὲ ἀκριβῶς αὐτὴ τονίζεται ἰδιαίτερως καὶ στὸ ἴδιο τὸ ὑπ’ ἀριθ. 153 Διάταγμα, σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο “Τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους θέλουν ἔχει προσωρινῶς δι’ ὁδηγίαν τῶν τὰς εἰς τὸ παρὸν διάταγμα ἐπισυναπτομένων Διαδικασίας Πολιτικὴν τε καὶ Ἑγκληματικὴν”².

Μετὰ τὴ δημοσίευση τῶν μνημονευθέντων νομοθετημάτων, ἐπηκολούθησαν ἀπὸ νομικοὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης κρίσεις, ὑποδείξεις σφαλμάτων καὶ ἀτυχῶν διατάξεων σὲ συγκεκριμένα ἄρθρα τους. Μεταξὺ αὐτῶν ἐξέχουσα θέση καταλαμβάνουν οἱ ἐκτενεῖς καὶ ἐνδελεχεῖς παρατηρήσεις τοῦ ἐπιφανοῦς νομικοῦ κόμητος Ἀλερίνου Πάλμα.

Οἱ παρατηρήσεις αὐτές, ὅπως καὶ οἱ ἐπ’ αὐτῶν ἐμβριθεῖς ἀπαντήσεις τοῦ Γενατᾶ σὲ κάθε ἐπικρινόμενο ἄρθρο, ἔχουν δημοσιευθεῖ σὲ παλαιότερη μελέτη

1. Περί τοῦ Ἰω. Γενατᾶ βλ. Ν. Πανταζόπουλος, “Οἱ θεμελιωταὶ τοῦ ἐλληνικοῦ δικαίου. Ὁ Ἰωάννης Γενατᾶς καὶ ἡ ὁργάνωσις τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ Καποδιστρίου”, Ἀθηνᾶ, τ. ΝΓ’ (1949) καὶ σὲ ἀνάτυπο.

2. Βλ. Πολιτικὴ καὶ Ἑγκληματικὴ Διαδικασία εἰς τὴν ὁποίαν προηγεῖται τὸ περί Διοργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων ὑπ’ ἀριθ. 152 Ψήφισμα μετὰ τῶν Διαταγμάτων ὑπ’ ἀριθ. 153-160, Αἴγινα 1830, σ. 16. Ὁμοίως Μεν. Τουρτόγλου, “Ὁ Διοργανισμὸς τῶν Δικαστηρίων καὶ ἡ Πολιτικὴ καὶ Ἑγκληματικὴ Διαδικασία τοῦ 1830 (Κριτικαὶ παρατηρήσεις Ἀλ. Πάλμα - Ἀπαντήσεις Ἰ. Γενατᾶ)”, Ἑπετηρὶς Ἀρχείου Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου, τχ. 8 (1958), σ. 10.

μου³. Στην ίδια μελέτη περιελήφθησαν και οι νέες εϋστοχες παρατηρήσεις που έγιναν εξ αφορμής των επικρίσεων του Πάλμα και των απαντήσεων του Γενατά, πιθανώτατα από το Μιχαήλ Σικελιανό, ο οποίος είχε διαδεχθεί στη Γραμματεία Δικαίου τον αποχωρήσαντα Γενατά.

Τελευταία έτυχε να ανεύρω στα Γενικά Αρχεία του Κράτους ανέκδοτες και άλλες παρατηρήσεις επί των ιδίων νομοθετημάτων, οι οποίες έγιναν από το “Δημόσιο Συνήγορο” Γεώργιο Ράλλη⁴. Ο τελευταίος έντοπίζει τις κρίσεις του μόνο στο ΚΔ’ κεφάλαιο της Εγκληματικής Διαδικασίας⁵ που φέρει τον τίτλο “περί ανακρίσεως”. Από το περιεχόμενο όμως των διατάξεων που περιλαμβάνονται στα άρθρα του κεφαλαίου αυτού γίνεται φανερό ότι δεν πρόκειται περί κεφαλαίου που αναφέρεται στην ανάκριση, με τη σημερινή έννοια, αλλά στην επανάληψη της διαδικασίας, δηλαδή στη δυνατότητα νέας δικαστικής διερευνήσεως μιας ήδη “δεδικασμένης” υποθέσεως⁶. Γι’ αυτό ίσως ο Γ. Ράλλης επισημαίνει ότι οι Γάλλοι νομικοί την “ανάκρισιν” αποδίδουν με τον όρο “revision”. Τέλος υποστηρίζει στη συνέχεια ότι, σε περίπτωση επαναλήψεως της διαδικασίας, η απόφαση που θα εκδοθεί δεν πρέπει να είναι “όριστική”, αλλά να υπόκειται και σε “δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας”.

Πρίν όμως τεθεί σε ισχύ το τελικό κείμενο των ως άνω νομοθετημάτων, ήτοι του Διοργανισμού των Δικαστηρίων και της Πολιτικής και Εγκληματικής Διαδικασίας, ο συντάκτης τους Γ. Γενατάς είχε κρίνει σκόπιμο να ζητήσει τις απόψεις των λειτουργούντων τότε δικαστηρίων. Προς το σκοπό αυτό η Γραμματεία του Δικαίου είχε αποστείλει την από 20 Μαρτ. 1830 υπ’ αριθ. 1301 εγκύκλιο, στην οποία είχε επισυνάψει τα σχέδια των νομοθετημάτων, και ζητούσε να της υποβληθούν οι επ’ αυτών παρατηρήσεις των δικαστικών αρχών.

Από τις αποσταλείσες αυτές ανέκδοτες παρατηρήσεις κατώρθωσα να ανεύρω τις ακόλουθες:

α. Του Άνεκκλήτου Κριτηρίου⁷.

β. Των Πρωτοκλήτων δικαστηρίων Βορείων Σποράδων⁸, Νοτίων Κυκλάδων⁹, και Λακωνίας¹⁰.

3. Μεν. Τουρτόγλου, *Ο Διοργανισμός των Δικαστηρίων και η Πολιτική και Εγκληματική Διαδικασία του 1830*, δ.π., σ. 1 επ.

4. Ο Ράλλης συγκαταλέγεται μεταξύ των πρώτων καθηγητών της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, που λειτούργησε από το 1837. Ειδικότερα δέ είχε διορισθεί “σχολάρχης”, δηλ. κοσμήτορας. Βλ. Π. Ζέπος, *Η νεωτέρα Έλληνική επιστήμη του Αστικού Δικαίου*, Αθήνα 1954, σ. 15.

5. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. αριθ. 1.

6. Βλ. Άργ. Καρούας, *Μαθήματα Ποινικού Δικονομικού Δικαίου*, τχ. 2, Αθήνα - Κομοτηνή 1983, σ. 512.

7. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. αριθ. 2.

8. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. αριθ. 3.

9. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. αριθ. 4 και 5.

10. Βλ. Παράρτημα, έγγρ. αριθ. 6 και 7.

Στις σελίδες που ακολουθούν μνημονεύονται τα κυριώτερα σημεία των παρατηρήσεων τους και σχολιάζονται όρισμένες από τις διατυπούμενες απόψεις τους.

Παρατηρήσεις Ἀνεκκλήτου Κριτηρίου

1. Κατά τις απόψεις του Κριτηρίου αυτού, ὁ δικαστικὸς κλάδος ἱκανοποιήθηκε ἰδιαίτερος μὲ τὴν ἀποστολὴ τοῦ περιέχοντος τὴν Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία νομοσχεδίου, τὸ ὁποῖο προορίζεται νὰ καλύψει τὴν ἔλλειψη “τῶν ἀποχρῶντων διαδικαστικῶν κανόνων”.

2. Προτείνεται ὅπως οἱ δύο Διαδικασίες τεθοῦν σὲ “προσωρινὴν ἐνέργειαν, ἐπιφυλασσομένων τῶν μετὰ ταῦτα ἐπιδιορθώσεων, ὧσων ἤθελεν ἡ πείρα δείξει κατὰ καιρὸν τὴν ἀνάγκην”.

Ἡ πρόταση τοῦ Ἀνεκκλήτου νὰ τεθοῦν οἱ Διαδικασίες σὲ προσωρινὴ ἰσχὺ μὲ σκοπὸ νὰ ἐπενεχθοῦν οἱ ἀναγκαῖες τροποποιήσεις πού θὰ ὑπαγόρευε ἡ πείρα φαίνεται ὅτι ἐγινε ἀνεπιφυλάκτως δεκτὴ ἀπὸ τὴ Γραμματεία τῆς Δικαιοσύνης. Τοῦτο καταδεικνύεται ἀπὸ τὰ ὁριζόμενα στὸ ἀπὸ 15 Αὐγ. 1830 ὑπ’ ἀριθ. 153 Διάταγμα γιὰ τὴν Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία. Συγκεκριμένα, σύμφωνα μὲ τὴν παράγραφο 1 τοῦ Διατάγματος αὐτοῦ, τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους θὰ χρησιμοποιοῦν τὴν Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία “προσωρινῶς δι’ ὁδηγίων των”, κατὰ δὲ τὴν παράγραφο 4 τοῦ ἰδίου Διατάγματος, ἡ Κυβέρνησις ἐξουσιοδοτεῖτο νὰ ἐπιφέρει “πᾶσαν τροποποίησιν, ὅταν τὸ ἐγκρίνη”.

Παρατηρήσεις Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Β. Σποράδων

Σχετικὰ μὲ τὸ Διοργανισμὸ τῶν δικαστηρίων, οἱ παρατηρήσεις συνοψίζονται ὡς ἑξῆς: 1. Ὁ Διοργανισμὸς τοῦ 1830 εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν τότε ἰσχύοντα Διοργανισμὸ τοῦ 1828. 2. Τὸ δικαστήριον δὲν ἔχει τὴν ἀπαιτούμενη πείρα γιὰ νὰ κρίνει. 3. Ἡ σύσταση πρωτοκλήτου δικαστηρίου σὲ κάθε ἐπαρχία ἀποτελεῖ μεγάλο πλεονέκτημα. 4. Διατυπώνονται ἐπιφυλάξεις σχετικὰ μὲ τὴ μονομελὴ σύνθεση τῶν πρωτοκλήτων δικαστηρίων καὶ ὑποστηρίζεται ὅτι, γιὰ τὴν καλύτερη ἀπόδοσή τους, εὐκταία θὰ ἦταν ἡ πολυμελὴς σύνθεση. 5. Τὰ “ἐξαιρετικά” δικαστήρια θεωροῦνται “προπύργια τῆς δημοσίου ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀσφαλείας τῆς τῶν πολιτῶν ἐλευθερίας”.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ στὴν Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία, τὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριον Β. Σποράδων: 1. Ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμία νὰ δημοσιευθοῦν τὸ ταχύτερο τὰ νομοθετήματα αὐτά. 2. Θεωρεῖ ὅτι οἱ μαρτυρίες τῶν ἱερέων πρέπει νὰ γίνονται ἐνόρκως, ὅπως προέβλεπαν ἄλλωστε οἱ Διαδικασίες. Διατυπώνει ὁμως τὴ γνώμη ὅτι οἱ ἐναντιούμενοι στὴν ὀρκοδοσία τοῦ κλήρου “ἔχουσι καὶ τὸν Ἀρμενόπουλον σύμμαχον”. 3. Παρατηρεῖ ὅτι, ἐπειδὴ τὸ ἄρθρο 303 τῆς Πολιτικῆς Διαδικασίας παρέπεμπε στὸ Γαλλικὸ Ἐμπορικὸ Κώδικα, ἔπρεπε νὰ τεθεῖ σὲ παράρτημα καὶ ἡ μετάφραση τῶν ἀναφερομένων διατάξεων.

Σχετικά με τις τελευταίες αυτές απόψεις του Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Β. Σποράδων, παρατηρούμε τα εξής:

Ἡ ὑπ' ἀριθ. 2 διατυπωμένη ἄποψη ἦταν ἀνυπόστατη. Καὶ τοῦτο διότι στὸν Ἀρμενόπουλο δὲν περιλαμβάνεται διάταξη ἡ ὁποία νὰ ἐξαιρεῖ τοὺς ἱερεῖς ἀπὸ τὴν ὑποχρέωσή τους πρὸς ὀρκοδοσίαν¹¹ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Ἀντιθέτως δὲ μνημονεύονται εἰδικῶς ὀρισμένα ἄλλα πρόσωπα, γιὰ τὰ ὁποία δὲν ἐπετρέπετο “παραχωρεῖν” ἢ νὰ τοὺς “ἐπιφέρεται” ὄρκος ἢ καὶ νὰ ἀναγκάζονται “ὁμόσαι”¹².

Ἀξίζει νὰ μνημονευθεῖ ὅτι ζήτημα ὀρκοδοσίας ἱερέων εἶχε δημιουργηθεῖ ἓνα ἔτος ἐνωρίτερα, τὸ 1829, ὅταν ὁ Ἐπίσκοπος Ἐλαίας καὶ Τοποτηρητὴς Μεσσηνίας Παῖσιος κατέστησε “ἀργοὺς ἱερουργίας καὶ πάσης ἱεροπραξίας” δύο κληρικοὺς τοῦ Νεοκάστρου. Καὶ τοῦτο διότι οἱ τελευταῖοι, κληθέντες ἐνώπιον τοῦ κατὰ τὴν Ἀνω Μεσσηνίαν Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου, παρὰ τὶς ἀρχικὲς ἀντιρρήσεις τους, ἔστερξαν τελικὰ νὰ ὀρκισθοῦν, συμμορφωθέντες πρὸς τὰ ἄρθρα 51 καὶ 59 τῆς Ἐγκληματικῆς Διαδικασίας, δεδομένου μάλιστα ὅτι τοὺς ἐτονίσθη ἰδιαιτέρως ἀπὸ τὸν Πρόεδρο τοῦ δικαστηρίου Λουκᾶ Ράλλη ὅτι “ὁ νόμος τοῦ ἔθνους δὲν ἐξαιρεῖ κανέναν”¹³.

Ἡ δὲ ἐν συνεχείᾳ ὑποβληθεῖσα ἐκ αἰτίας τοῦ δημιουργηθέντος ζητήματος ἐμβριθὴς γνωμοδότηση τοῦ Γραμματέως τῆς Δικαιοσύνης Ἰ. Γενατᾶ πρὸς τὸν Κυβερνήτη Ἰ. Καποδίστρια, ἀνατρέπουσα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Παΐσιου, ἐπισημαίνει, μετὰ ἄλλων, ὅτι “ἐὰν ἡ πανιερότης του ἐπιστηρίζεται εἰς τὸν ἀσημαντον σχολιαστὴν τῶν ἀποστολικῶν καὶ συνδικῶν κανόνων, συγγραφέα τοῦ Πηδαλίου”, ὁ τελευταῖος ψευδῶς ἀναφέρει σὲ σημείωση τῶν σχολίων του ὅτι “κατὰ τὸν Ἀρμενόπουλον, εἶναι καὶ νόμος νὰ μὴ ὁμνύουν οἱ μάρτυρες”¹⁴.

Ἄς σημειωθεῖ ἐπίσης ὅτι ἡ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς τὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριον Ἀνω Μεσσηνίας ἀπὸ 3 Νοεμ. 1829 ὑπ' ἀριθ. 247 διαταγὴ τῆς Γραμματείας τοῦ Δικαίου, μετὰ τὴν ὁποία ἐφιστᾶται ἡ προσοχὴ τοῦ δικαστηρίου ὅτι οἱ ἱερεῖς, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς λαϊκοὺς, “ἀντὶ τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἐπιθέτουν τὴν δεξιάν των εἰς τὸ στήθος των καὶ ὀρκίζονται εἰς τὴν ἱερωσύνην των”¹⁵, δὲν ἔπαυ-

11. Περὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὀρκοδοσίας τῶν ἱερέων κατὰ τὴν Καποδιστριακὴν περίοδο βλ. Τ. Γριτσόπουλος, “Περὶ ὄρκου”, *Ἀρχεῖον Ἐκκλησιαστικοῦ καὶ Κανονικοῦ Δικαίου*, τ. Ζ', τχ. 2 (1952) καὶ σὲ ἀνάτυπο.

12. Ἀρμενόπουλος, 1. 7. 11, 12, 13 καὶ 1.12. 25, 26. Βλ. ὁμοίως καὶ σχετικὲς διατάξεις τῶν Βασιλικῶν, κατὰ τὶς ὁποῖες: “Ὁ ἄνηβος παραχωρεῖν ὄρκον οὐ δύναται”. (Βασ. 22.5.32. - Synopsis Minor, 0, 26 Ζέπων. - J.G.R., τ. 6, σ. 486. - Πρὸβλ. καὶ Epitome II, σχόλ. 18, Ζέπων J.G.R., τ. 4, σ. 294). “Ὁρκος οὐκ ἐπιφέρεται ἀνήβῳ” (Βασ. 22.5.34 καὶ σχόλιο διευκρινίζον ὅτι “Τοῦτο περὶ νεκεσσαρίου νόησον ὄρκου”. - Synopsis Minor 0. 27. Ζέπων J.G.R., τ. 6, σ. 486). - “Οὔτε συνήγορος, οὔτε διεκδικητὴς ἀναγκάζεται ὁμόσαι” (Βασ. 22.5.34).

13. Βλ. Τ. Γριτσόπουλος, ὁ.π., σ. 8.

14. Βλ. Τ. Γριτσόπουλος, ὁ.π., σ. 19.

15. Βλ. Τ. Γριτσόπουλος, ὁ.π., σ. 28.

σε και αργότερα να στασιάζεται. Έκορυφώθη δὲ κατὰ τὴ δημοσία ἀντιπαράθεση μεταξὺ τοῦ Κωνστ. Οἰκονόμου τοῦ ἐξ Οἰκονόμων καὶ τοῦ Θεοκλ. Φαρμακίδη. Ὁ πρῶτος ὑπεστήριξε ὅτι ὁ κληρὸς δὲν ὀρκοδοτεῖ, διότι δὲν ἐπιτρέπεται ἀπὸ τὸ Χριστιανισμό, ἐν ἀντιθέσει μὲ τὸ δεύτερο ὁ ὁποῖος διετείνετο ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ οἱ Ἀπόστολοι δὲν ἀπαγορεύουν τὸν ὄρκον¹⁶.

Τέλος, ἀξιοσημεῖωτο εἶναι ἐπίσης ὅτι αργότερα, σύμφωνα μὲ τὸ ἀπὸ 9 Ἰουλ. 1852 Καταστατικὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου (ἄρθρο ΚΓ'), οἱ κληρικοὶ δὲν ὀρκίζονται, ἀλλὰ διαβεβαιώνουν οἱ μὲν ἀρχιερεῖς “ἐπὶ τῇ ἀρχιερωσύνῃ” τους, οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ ἱεροδιάκονοι “ἐπὶ τῇ ἱερωσύνῃ” τους¹⁷.

Σχετικὰ μὲ τὴν ὑπ' ἀριθ. 3 παρατήρηση τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Β. Σποράδων, πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι παραπομπὴ στὸ Γαλλικὸ Ἐμπορικὸ Κώδικα ἀπαντᾷ καὶ στὸ τελικὸ κείμενο τῆς Πολιτικῆς Διαδικασίας τοῦ 1830. Συγκεκριμένα, τὸ ἄρθρο 332 προβλέπει ὅτι “ὅταν πρόκειται περὶ χρεωκοπίας ἢ ἐγκαταλείψεως κτημάτων, ἔχει χώραν ἡ διαδικασία τοῦ Γαλλικοῦ Ἐμπορικοῦ Κώδικος”. Ὁ μεταφρασμένος ὁμως Ἐμπορικὸς Κώδικας τῆς Γαλλίας ἦταν γνωστὸς καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση, κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὁποίας καὶ ἐφαρμοζόταν¹⁸, δεδομένου ὅτι εἶχε εἰσαχθεῖ μὲ τὸ Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδος (1 Ἰαν. 1822), τὸ ὁποῖο εἶχε ψηφισθεῖ ἀπὸ τὴ συνελθοῦσα στὴν Ἐπίδαυρο (20 Δεκ. 1821) Πρώτη Ἑθνικὴ Συνέλευση. Στὴ συνέχεια δὲ ἐπανελήφθη ἡ ἐκείνη ἀπὸ τὰ μεταγενέστερα ἑλληνικά συντάγματα¹⁹. Πρὸς τοῦτο

16. Βλ. Τ. Γριτσόπουλος, ὁ.π., σ. 12 ἐπ. καὶ τὴν ἐκεῖ παρατιθεμένη βιβλιογραφία.

17. Βλ. Β. Οἰκονομίδης, *Ἐγχειρίδιον τῆς Πολιτικῆς Δικονομίας* (ἐκδ. 7), τ. 2, Ἀθήνα 1925, σ. 463, σημ. 12. Κ. Ν. Κωστής, *Ἐγχειρίδιον τῆς Ποινικῆς Δικονομίας* (ἐκδ. 3), Ἀθήνα 1897, σ. 385, σημ. 5. Πβλ. καὶ Γ. Ράμμος, *Ἐγχειρίδιον Ἀστικοῦ Δικονομικοῦ Δικαίου*, τ. 2, Ἀθήνα 1980, σ. 873, καὶ *Ὁ ὄρκος ὡς μέσον ἀποδείξεως κατὰ τὴν Πολιτικὴν Δικονομίαν*, Ἀθήνα 1948. Περὶ τοῦ τρόπου ὀρκοδοσίας τῶν κληρικῶν βλ. ἐπίσης καὶ Κ. Ράλλης, *Ποινικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Ἀθήνα 1907, σ. 558 ἐπ.

18. Στὴ Σύρο εἶχε συσταθεῖ ἀπὸ τὸ 1826 Ἐμπορικὸ Δικαστήριον (Γενικὴ Ἐφημερὶς τῆς Ἑλλάδος, ἀριθ. 50/31 Μαρτ. 1826), τὸ ὁποῖο ἐδίκασε σύμφωνα μὲτὸ Γαλλικὸ Ἐμπορικὸ Κώδικα (Ἰάκ. Βισβίξης, *Ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν μέχρι τοῦ Καποδιστρίου*, Ἀθήνα 1941, σ. 155 ἐπ.). Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν πρώτη Καποδιστριακὴ περίοδο (1828-1829) ἡ Θαλασσία Ἐπιτροπὴ ἐπὶ ἐμπορικῶν ἢ ποινικῶν ὑποθέσεων ἐδίκασε καὶ μὲ βάση τὸ Γαλλικὸ Ἐμπορικὸ Κώδικα (Δέσπ. Θέμελη-Κατηφόρη, *Ἡ δίωξις τῆς πειρατείας καὶ τὸ Θαλάσσιον Δικαστήριον*, Ἀθήνα 1973, σ. 27).

19. Ἀ. Μάμουκας, *Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τ. Β', σσ. 32 καὶ 143, τ. Θ', σ. 148.

έχρησιμοποιοῦντο δύο μεταφράσεις²⁰, ἡ πρώτη τοῦ Νικ. Παπαδοπούλου²¹ καὶ ἡ δεύτερη τοῦ Θεοδ. Ράκου²².

Παρατηρήσεις Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Ν. Κυκλάδων

Τὸ Δικαστήριον εὐρίσκει “καλλίστην καὶ τακτικωτάτην” τὴν Πολιτικὴν Διαδικασία, παρ’ ὅλο ὅτι συγχρόνως ὁμολογεῖ ὅτι “δὲν ἔχει τὰς ἀναγκαίαις δικαστικὰς γνώσεις διὰ νὰ κρίνῃ περὶ αὐτῆς”, παραλλήλως δὲ “κρίνει ὡσαύτως καλλίστην, ἐπωφελῆ καὶ εὐκόλον” τὴν Ἑγκληματικὴν Διαδικασία. Ἔτσι, τὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριον τῶν Ν. Κυκλάδων, ἐν πλήρει ἀδυναμία νὰ ἐκφέρει ἐποικοδομητικὰς κρίσεις ἐπὶ τῶν διατάξεων τῶν δύο αὐτῶν νομοθετημάτων, περιορίζεται νὰ τὰ ἐξυμνεῖ. Καὶ τοῦτο διότι ἡ νομικὴ κατάρτιση τῶν διορισθέντων δικαστικῶν λειτουργῶν στὰ συσταθέντα πρῶτα δικαστήρια²³ τοῦ νεοπαγοῦς κράτους, πλὴν ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἦ ἦταν ἀνύπαρκτη ἢ πολὺ ἀπεῖχε ἀπὸ τὸ νὰ μπορεῖ νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς ἀνεκτὴ²⁴.

20. Τὶς μεταφράσεις αὐτὲς τοῦ “ἐν ἰσχυρῷ ἐμπορικῷ τῆς Γαλλίας νόμου” μνημονεύει ἀργότερα καὶ τὸ ἀπὸ 19 Ἀπριλ. 1835 Β. Διατάγμα, μετὰ τὸ ὁποῖο εἰσήχθη ἐπίσημη μετάφραση τοῦ κειμένου τοῦ Ἑμπορικοῦ Νόμου. Βλ. Κ. Τριανταφυλλόπουλος, “Ἡ πρώτη ἐλληνικὴ μετάφρασις τοῦ Γαλλικοῦ Ἑμπορικοῦ Κώδικος καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς διδάγματα”, *Ἀρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου*, τ. 10 (1943), σ. 361 ἐπ., καὶ Γ. Ραδοκάνης, “Ἡ ἀπόδοσις τοῦ Γαλλικοῦ Ἑμπορικοῦ Κώδικος”, *Ἑπετηρὶς Κέντρου Ἑρευνῆς Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου*, τ. 29-30 (1990), σ. 37 ἐπ.

21. Ὁ Ἑμπορικὸς κώδιξ τῆς Γαλλίας. Μετάφρασθεὶς ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ πρωτοτύπου, καὶ πολλαῖς σημειώσεσι πλουτισθεὶς, ἐτι δὲ παραρτήματι τῶν ἀναγκαίων ἄρθρων ἐκ τοῦ Πολιτικοῦ Κώδικος ἐπανεξηθεὶς παρὰ Νικολάου Παπαδοπούλου, παρ’ οὗ προσενεχθεὶς τῷ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐντιμοτάτῳ Συστήματι τῶν Ἑλληνορωμαίων Ἐμπόρων πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν..., Βιέννη 1817.

22. Γαλλικὸς ἐμπορικὸς κώδιξ μεταφρασθεὶς εἰς τὴν καθομιλουμένην ἡμῶν διάλεκτον παρὰ Θ.Ρ., Παρίσι 1820.

23. Δικαστήρια ἄρχισαν νὰ λειτουργοῦν μόλις περὶ τὰ τέλη τοῦ 1829. Βλ. G. Mauger, *Ὁ ἐλληνικὸς λαός*, (μετάφραση Εὐστ. Καραστάθη), τ. Α΄, Ἀθήνα 1943, σ. 438. Κατὰ τὸ πρὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδίστρια (Ἰανουάριος 1828) ἑπταετὲς διάστημα δὲν ἐγίνε κατορθωτὴ ἡ ἰδρυση δικαστηρίων, μετὰ ἐξαίρεση ὠρισμένων βραχυβίων καὶ τοῦ Ἑμποροδικείου Σύρου.

24. Βλ. σχετικῶς τὸν συνταχθέντα, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ Ἰ. Καποδίστρια, ἀπὸ τὸ γερουσιαστὴ Γ. Αἰνιᾶνα κατάλογο τῶν καταλλήλων, κατ’ αὐτόν, προσώπων γιὰ τὴ στελέχωση τῶν συσταθέντων δικαστηρίων. Οἱ ἔχοντες νομικὰς γνώσεις εἶναι ἐλάχιστοι. (Μεν. Τουρτόγλου, “Τὰ πρῶτα ἐν Ἑλλάδι ἀκυρωτικὰ δικαστήρια”, *Ἑπετηρὶς Κέντρου Ἑρευνῆς Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου*, τ. 10-11 (1966), σ. 20, καὶ *Μελετήματα Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου*, Ἀθήνα-Κομοτηνὴ 1984, σ. 160). Χαρακτηριστικὰ ἀκόμη εἶναι καὶ τὰ ὅσα μνημονεύει ὁ Ν. Σπηλιάδης στὴν ἀναγνωσθεῖσα στὴ Γ΄ Ἐθνικὴ Συνέλευση ἀναφορά του περὶ τῆς ἀνάγκης συστάσεως Ἀνωτάτου Δικαστηρίου: “Εἶναι ὁμολογούμενον ὅτι ἄνθρωποι διὰ νὰ τὸ συγκροτήσουν (τὸ Ἀνώτατο Δικαστήριον) ἢ εἶναι σπάνιοι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἢ δὲν εὐρίσκονται ὁλοτελῶς”. (Ἀνδρ. Μάμουκας, *Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος*, τ. 8, Ἀθήνα 1840, σ. 67).

“Όσον ἀφορᾷ στίς παρατηρήσεις τοῦ δικαστηρίου αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ Διοργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων, αὐτὲς ἐντοπίζονται κυρίως στὴ σύνθεση τοῦ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου, ἡ ὁποία, συγκρινομένη μὲ ἐκείνη τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαστηρίου, θεωρεῖται ἐλλιπής. Τίς ἴδιες παρατηρήσεις καὶ συγκρίσεις ἀναπτύσσει καὶ γιὰ τὴν περίπτωση πού τὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριο ἐκαλεῖτο νὰ κρίνει “ἐγκληματικές ὑποθέσεις”.

Ἀκόμη θεωρεῖ ἀνεπαρκὲς ἓνα μόνον “Ἐκκλήτων Δικαστήριον νὰ ἀναθεωρῇ ὅλας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας τὰς ὑποθέσεις”. Ἡ τελευταία αὐτὴ παρατήρηση φαίνεται ὅτι ἔτυχε τῆς δεούσης προσοχῆς ἀπὸ τὴ Γραμματεία τοῦ Δικαίου. Καὶ τοῦτο διότι ἀργότερα τὸ ἀπὸ 15 Αὐγ. 1830 ὑπ’ ἀριθ. 157 Διάταγμα τὸ συνοδεῦον τὸ περὶ Διοργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων ὑπ’ ἀριθ. 152 Ψήφισμα ὥρισε τὴ σύσταση δύο ἐκκλήτων δικαστηρίων, τὸ ἓνα γιὰ τὴν Πελοπόννησο καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὰ νησιά²⁵.

Τὸ Πρωτόκλητο Δικαστήριο Νοτίων Κυκλάδων προχωρεῖ καὶ σὲ προτάσεις. Προτάσεις ὅμως νομικὰ ἀδιανόητες καὶ ἀπαράδεκτες σὲ ἓνα εὐνομούμενο κράτος. Καὶ τοῦτο διότι οἱ συντάξαντες τίς παρατηρήσεις δικαστές, σαφέστατα ἐπηρεασμένοι ἀπὸ τὰ ὅσα ἐφημεροῦντο κατὰ τὴν περίοδο τῆς δουλείας, καταλήγουν μὲ τίς εἰσηγήσεις τους νὰ ἀναβιώσουν, μὲ ὠρισμένες διαφοροποιήσεις, τὸ καταλυθὲν πρόσφατο παρελθόν, ὅταν διέκλιναν οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες, ἐκ τῆς ἀνάγκης τῶν πραγμάτων, προβαίνοντες ἐν ἰδιοτυπῶν διευθετήσεσιν ποινικῶν ὑποθέσεων μὲ τὸ διορισμὸ κρίτων τῶν ἐκ μέρους τοῦ θυμάτος, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τοῦ δράστη τῆς ἐγκληματικῆς πράξεως²⁶. Ἔτσι τὸ Πρωτόκλητο Νοτ. Κυκλάδων εἰσηγεῖται:

νὰ διορίζωνται ἀπὸ μέρους τοῦ κατηγοροῦ καὶ τοῦ κατηγορουμένου δύο ὀρκωτοὶ κρίται, οἵτινες νὰ ἀποφασίζωσι καὶ χαρακτηρίζωσι τὴν φύσιν τοῦ ἐγκλήματος, τοὺς πρωταιτίους καὶ συναιτίους κατὰ βαθμὸν ἐνοχῆς. Ὁ δὲ ἐγκληματικὸς δικαστὴς νὰ προσαρμόζῃ τὴν ποινὴν κατὰ τὸν ποινικὸν κώδικα.

Ἀξιοπρόσεκτες ὅμως εἶναι οἱ παρατηρήσεις τοῦ δικαστηρίου πού στρέφονται κατὰ τῆς διατάξεως τοῦ νομοσχεδίου ἡ ὁποία προέβλεπε τὴ σύσταση δύο “ἐξαιρετικῶν δικαστηρίων”. Τοῦ μὲν πρώτου γιὰ τὴν ἐκδίκασιν ἐγκλημάτων καθοσιώσεως “καὶ κατὰ τῶν δημοσίων ὑπουργῶν”, τοῦ δὲ δευτέρου γιὰ τὰ “ἐγκλήματα τῶν ὑπουργῶν ἢ γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως”. Διερωτᾶται δὲ τὸ δικαστήριο τοῦτο: “Εἰς τί διαφέρει ὁ ἐγκληματίας ὑπουργὸς ἀπὸ τὸν ἐγκλη-

25. Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία εἰς τὴν ὁποίαν προηγεῖται τὸ περὶ Διοργανισμοῦ Δικαστηρίων ὑπ’ ἀριθ. 152 Ψήφισμα μετὰ τῶν Διαταγμάτων ὑπ’ ἀριθ. 153-160, Αἴγινα 1830, σ. 23.

26. Βλ. Μεν. Τουρτόγλου, “Περὶ τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ μετ’ αὐτὴν μέχρι καὶ τοῦ Καποδιστριαίου. Βυζαντιναὶ τινες ἐπιδράσεις ἐπὶ τὸ ἐφαρμοσθὲν δίκαιον”, Ἐπετηρὶς τοῦ Κέντρου Ἑρεῦνης Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου, τ. 15 (1972), σ. 20, καὶ Μελετήματα Ἱστορίας Ἑλληνικοῦ Δικαίου, ὁ.π., σ. 112.

ματίαν πολίτην;”. Καί γιατί νά δικάζεται ὁ πρῶτος ἀπὸ ἐπιτροπές καί ὄχι ἀπὸ τακτικά δικαστήρια;

Τὸ ἐπίμαχο αὐτὸ ἄρθρο περὶ τῶν “ἐξαιρετικῶν δικαστηρίων” διετηρήθη καὶ στὸ περὶ Διοργανισμοῦ δικαστηρίων ὑπ’ ἀριθ. 152 Ψήφισμα καταλαμβάνον τὸ ὄγδοο κεφάλαιο αὐτοῦ (ἄρθρα 111-129) μὲ ἐπουσιώδεις μόνον μεταρρυθμίσεις. Ἔτσι τὰ δύο “ἐξαιρετικά δικαστήρια” περιορίσθησαν σὲ ἓνα ποῦ ἡ δικαιοδοσία του ὠρίσθη στὸ νά κρίνει “πᾶσαν ἀγωγὴν διευθυνομένην παρὰ τῆς Κυβερνήσεως ἐναντίον τινὸς τῶν δημοσίων ὑπουργῶν, εἴτε δικαστικῶν, εἴτε διοικητικῶν” (ἄρθρο 120). Ὁμοίως ἔκρινε καὶ τὰ ἐγκλήματα καθοσιώσεως. Ἀξίζει ὅμως στὸ σημεῖο αὐτὸ νά ἐπισημανθεῖ ὅτι μὲ τὸ ἄρθρο 76 τοῦ ἰδίου Διοργανισμοῦ διεσαφηνίζετο ὅτι ὅλα τὰ διαπραττόμενα ἐκτὸς τοῦ ὑπουργήματος ἐγκλήματα ἀπὸ τοὺς δημοσίους ὑπουργοὺς ὑπέκειντο στὸ “συνήθη ἐγκληματικὸν δικαστήν”.

Ἀργότερα οἱ περὶ ἐξαιρετικοῦ δικαστηρίου διατάξεις τοῦ δημοσιευθέντος Διοργανισμοῦ ἀπετέλεσαν τὸ ἀντικείμενο σφοδρῶν ἐπιθέσεων ἐκ μέρους τοῦ διακεκριμένου νομικοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Ἀλερίνου Πάλμα²⁷. Ὁ τελευταῖος μὲ ἀσυνήθη δριμύτητα ἐπέκρινε τόσο τὴν σύσταση ὅσο καὶ καὶ τὴ σύνθεση τοῦ ἐξαιρετικοῦ δικαστηρίου, ἐχαρακτήρισε δὲ τὰς σχετικὰς διατάξεις ἀνελεύθερες καὶ ἀντιδημοκρατικές. Ὁ δὲ συντάκτης τοῦ Διοργανισμοῦ καὶ τῆς Πολιτικῆς καὶ Ἐγκληματικῆς Διαδικασίας Ἰ. Γενάτας, υπερασπιζόμενος τὸ νομοθετικὸν τοῦ δημιουργήμα, ἐστήριζε κυρίως τὴν επιχειρηματολογία τοῦ ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ “πεφωτισμένου διαφωτισμοῦ”, τῶν ὁποίων ἦταν φανατικὸς λάτρης καὶ ἐπιθυμοῦσε, ὅπως καὶ ὁ Β. Καποδίστριας, τὴν ἐπιβολή τους στὴν Ἑλλάδα, συντελέσαντες ὅμως ἀμφότεροι στὴν ἰσχύρα τοῦ Κυβερνήτη²⁸. Τέλος στὸ ἴδιο ἄρθρο τοῦ Διοργανισμοῦ ὁ Μ. Σικελιανὸς παρατηροῦσε ὅτι ἦταν ἀνάγκη νά προσδιορισθοῦν ἐπακριβῶς ποιὲς ἐγκληματικὲς πράξεις περιλαμβάνοντο στὰ ἐγκλήματα καθοσιώσεως²⁹.

Παρατηρήσεις Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου Λακωνίας

Τὸ δικαστήριον αὐτὸ προβαίνει στὶς ἀκόλουθες παρατηρήσεις-προτάσεις:

1. Θεωρεῖ γενικά τὸ Διοργανισμὸ καὶ τὴν Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία “ἀριστουργήματα” καὶ “προῖον ὑγιοῦς νοὸς καὶ γέννημα βαθυτάτης σοφίας”. Παρὰ ταῦτα παρατηρεῖ ὅτι “τὸ ἔθνος ἀσυνήθιστον καὶ ἄπειρον δυσκό-

27. Περὶ αὐτοῦ βλ. Μεν. Τουρτόγλου, Ὁ Διοργανισμὸς τῶν δικαστηρίων καὶ ἡ Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία τοῦ 1830, ὁ.π., σ. 4, σημ. 4.

28. Βλ. Κ. Τριανταφυλλόπουλος, “Ἡ πολιτικὴ Δικαιοσύνη ἐπὶ Καποδίστρια”, *Πρακτικά Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*, τ. 32 (1948), σ. 478.

29. Μεν. Τουρτόγλου, Ὁ Διοργανισμὸς τῶν δικαστηρίων καὶ ἡ Πολιτικὴ καὶ Ἐγκληματικὴ Διαδικασία τοῦ 1830, ὁ.π., σ. 27.

λως θέλει δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ τὰς διαδικασίας ταύτας". 2. Προτείνει "τὴν σύστασιν κατ' ἐπαρχίαν συνηγόρων", οἱ ὅποιοι θὰ διευκολύνουν τὰ μέγιστα τὴ διεξαγωγή τῶν δικῶν.

Στὸ σημεῖο αὐτὸ πρέπει νὰ ὑπογραμμισθεῖ ὅτι ἡ Κυβέρνηση, καὶ ἰδιαίτερος ἡ Γραμματεία τῆς Δικαιοσύνης, εἶχε πλήρη ἐπίγνωση τῆς ἀνάγκης τοῦ διορισμοῦ συνηγόρων. Δυστυχῶς ὁμως οἱ διαθέτοντες τὴ στοιχειώδη γιὰ τὸ λειτουργήμα αὐτὸ νομικὴ παιδεία ἦσαν ἐλάχιστοι. Ἀποκαλυπτικὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι τὰ ὅσα μνημονεύονται ἀπὸ τὸν τότε Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης Ἰ. Γενατᾶ σὲ ἔγγραφό του (Ἰαν. 1830) ἀπευθυνόμενο πρὸς τὸ Ἀνεκκλήτο Κριτήριο:

Τὸ χρέος τοῦτο γίνεται ἔτι μᾶλλον αἰσθαντικώτερον, ὅταν κανεῖς προσηλώσῃ τὴν προσοχὴν εἰς τὴν θλιβεράν ἔλλειψιν τῶν Συνηγόρων. Δύο ἢ τρεῖς ἐξ αὐτῶν, μόλις ἔχοντες στοιχειώδεις Ἀρχάς, ἄνευ πείρας τῶν ἐλληνικῶν νόμων, τῆς πηγῆς αὐτῶν, καὶ τῶν πραγμάτων ἀκόμη, ποίαν ὠφέλειαν δύνανται νὰ συνεισφέρουν; Δύο ἢ τρεῖς ἐντελεῖς δύνανται νὰ ἐξαρκέσουν εἰς ὅλον τὸ κράτος³⁰.

Ὑστερα ἀπὸ ὅσα ἐξετέθησαν συνάγονται τὰ ἀκόλουθα: Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς εἰσηγήσεις τοῦ Ἀνεκκλήτου Κριτηρίου, τῶν ὁποίων ὁ συντάκτης ἦταν ὁ ἀξιόλογος νομικὸς Μ. Σικελιανός, εἰσηγήσεις μάλιστα ποὺ εἰναι ἀποδεκτὲς στὸ σύνθλό τους καὶ διευτυπώθησαν αὐτούσιες στὸ ἀπὸ 15 Αὐγ. 1830 ὑπ' ἀριθ. 153 Διάταγμα, οἱ παρατηρήσεις τῶν ἄλλων δικαστηρίων προσοῖδουν ἐν πολλοῖς ἔλλειψη τῆς ἀπαιτουμένης νομικῆς καταρτίσεως τῶν συντακτῶν τους. Τὴν ἐμφανῆ δὲ αὐτὴ ἀδυναμία τους νὰ ἀνταποκριθοῦν με ἐπιχειρηματικὲς παρατηρήσεις ἐπὶ τῶν ἄρθρων τῶν νομοσχεδίων τὰ ὅποια τοὺς ἀπεστάλησαν προσεπάθησαν, ὅπως φαίνεται, νὰ ἀναπληρώσουν μὲ γενικόλογες ἢ μικρῆς σημασίας παρατηρήσεις καί, κυρίως, μὲ ὑπερβολικοὺς ἐπαίνους πρὸς τὸ Γραμματέα τῆς Δικαιοσύνης καὶ τὸ νομοθετικὸ τοῦ ἔργο.

Ἀλλὰ τὸ ἐπίπεδο τῶν ἀπονεμόντων δικαιοσύνη σὲ ἄλλα δικαστήρια φαίνεται ὅτι ἦταν σὲ πολὺ χειρότερη κατάσταση. Ἔτσι, ὅταν ἀργότερα ἐπρόκειτο νὰ συνταχθεῖ ἐσωτερικὸς κανονισμὸς τῶν δικαστηρίων, ἐζητήθη καὶ πάλιν, μὲ ἐγκύκλιο τῆς Γραμματείας τῆς Δικαιοσύνης, ἀπὸ τοὺς προέδρους τῶν δικαστηρίων νὰ στείλουν, καθένας ἀπὸ αὐτοὺς, σχέδιο κανονισμοῦ. Ὅλοι ἀνταπεκρίθησαν μὲ προθυμία, γράφει σὲ ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν Ἰ. Καποδίστρια ὁ Ἰ. Γενατᾶς³¹. Μὲ τὴ διαφορὰ ὅτι ὁρισμένες ἀπὸ τὶς ἀπαντήσεις

ἐπεριστρέφοντο μόνον εἰς τὸ νὰ περιγράψωσι τὰ δωμάτια τῶν οἰκημάτων τῶν συνεδριάσεων, τὴν θέσιν, τὴν διαίρεσιν, τὸ μῆκος καὶ πλάτος αὐτῶν, τὸν ἀριθμὸν τῶν θυρίδων, ἂν πρὸς ἀνατολὰς ἢ πρὸς δυσμὰς, πρὸς ἄρκτον

30. Βλ. Μεν. Τουρτόγλου, Τὰ πρῶτα ἐν Ἑλλάδι ἀκυρωτικὰ δικαστήρια, ὁ.π., σ. 29.

31. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ἀριθ. 8.

ἢ πρὸς μεσημβρίαν βλέπωσιν, ἂν ἐσωτερικῶς εἶναι ἐπισκευασμένα καὶ ἄλλα παρόμοια³².

Οἱ ἔχοντες ὁμῶς ἐπωμισθεῖ τὴν εὐθύνη τῆς δικαιοσύνης ἐπὶ Καποδίστρια, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι εὐρέθησαν ὑπὸ τὸ πλέγμα τῶν δυσχερειῶν αὐτῶν, ὅπως καὶ ἄλλων προβλημάτων ποῦ εἶχε κληροδοτήσει στὸ ἀρτιγέννητο ἐλληνικὸ κράτος δουλεία αἰώνων καὶ ὁ μακροχρόνιος ἀγώνας γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία, κατέβαλαν ἀξιολογώτατες καὶ ἐν πολλοῖς ἐπιτυχεῖς προσπάθειες γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τῆς καταστάσεως. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ ἀσκηθεῖσα πολεμικὴ τῆς ἀντιπολιτευομένης τὸν Καποδίστρια μερίδας καὶ ἀργότερα τῶν Βαυαρῶν νομικῶν κατὰ τοῦ συντελεσθέντος στὸν τομέα τῆς δικαιοσύνης ἔργου ὑπῆρξαν ὄχι μόνον ὑπερβολικὲς, ἀλλὰ καὶ ἄδικες. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογηθεῖ ὅτι στὴ σύντομη διακυβέρνηση τοῦ Καποδίστρια ἀνήκει ἡ τιμὴ ὅτι κατώρθωσε, παρὰ τὶς ἀντιξοότητες, νὰ θέσει τὰ θεμέλια ἐνὸς εὐνομουμένου κράτους.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

32. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ἀριθ. 8. Πβλ. καὶ τὸ μαρτυρούμενο ἐπεισόδιο ὅτι, μετὰ τὸν καθορισμό, ἀπὸ τοὺς νομοθέτες τῆς Καποδιστριακῆς περιόδου, τῆς “ἐπιεικείας” καὶ τοῦ “ὀρθοῦ λόγου” (ἄρθρο τοῦ ἀπὸ 15 Δεκ. 1828 ὑπ’ ἀριθ. 10’ (ἀριθ. 8268) Ψηφίσματος, καὶ ἄρθρο 148 τοῦ ἀπὸ 15 Αὐγ. 1830 ὑπ’ ἀριθ. 152 Ψηφίσματος· βλ. Ἄνδρ. Μάμουκας, Τὰ κατὰ τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, ὁ.π., τ. Β’, σ. 32 καὶ 144, τ. Θ’, σ. 131) ὡς νέων πηγῶν δικαίου, δικαστῆς πρωτοκλήτου κριτηρίου, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴ Γραμματεία τοῦ Δικαίου, ἔγραφε ὅτι “Ἀρμενόπουλον μὲν καὶ Ἀπάνθισμα τῶν ἐγκληματικῶν νόμων εὐρῶν, ἠγόρασεν, ἐπιείκειαν ὁμῶς καὶ ὀρθὸν λόγον, εἰ καὶ ἠρεύννησεν ἐπιμελῶς ἐν ἅπασιν τοῖς βιβλιοπωλείοις, δὲν εὔρεν”. Τρ. Εὐαγγελίδης, Ἱστορία τοῦ Ἰωάννου Καποδίστρια Κυβερνήτου τῆς Ἑλλάδος (1828-1831), Ἀθήνα 1894, σσ. 184-185. Πβλ. καὶ Μεν. Τουρτόγλου, Ὁ Διοργανισμὸς τῶν δικαστηρίων, ὁ.π. σ. 72.

ΕΓΓΡΑΦΑ

-1-

(ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 15 Δεκεμβρίου 1830)

Παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ κδ' κεφαλαίου τῆς Ἑγκληματικῆς Διαδικασίας περὶ ἀνακρίσεως, ἐπισυνημμένοι εἰς τὴν ὑπ' ἀρ. 131 ἀπάντησίν μας

Τὸ ἄρθρον 326 λέγει “ὁ καταδικασθεὶς”· τοῦτο δηλοῖ ὅτι τὸ ἄρθρον ὁμιλεῖ περὶ ὁριστικῶς καταδικασθέντος, α' διότι οἱ νόμοι δὲν ὀνομάζουν οὕτω τὸν ἐκκαλέσαντα. Εἰς τὸ διάστημα τῆς ἐκκλήσεως ἡ τύχη τοῦ δικαζομένου εἶναι *in suspensio* ἐκκρεμῆς. Κατὰ τοὺς νόμους ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἡ ποινὴ δὲν ἄρχεται εἰ μὴ μετὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως. Τὸ κεφάλαιον κε' τῆς Ἑγκληματικῆς Διαδικασίας δὲν ἀφήνει τὴν παραμικρὰν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν. Τότε λοιπὸν μόνον ὁ νόμος θεωρεῖ τὸν ἄνθρωπον καταδικασθέντα, καὶ τοῦτο ἐννοεῖ τὸ ἄρθρον 326.

Ὁ Οὐλπιανὸς εἰς τοὺς Πανδέκτας (Βιβλ. 48, tit. 19, Νομ. 2) ἰδοὺ πῶς ἐκφράζεται: *Eum accipiemus damnatum, qui non provocavit: ceterum si provocet, nondum damnatus videtur... damnatus enim ille est uti damnatio tenet*· δηλ. καταδικασθέντα ἐννοοῦμεν τὸν μὴ ἐκκαλέσαντα. Εἰ δὲ ἐκκάλεσέ τις, δὲν θεωρεῖται ὡς καταδικασθεὶς, καθότι καταδικασθεὶς εἶναι οὕτινος ἡ ποινὴ δὲν δύναται νὰ μεταβληθῇ.

Τὸ ἄρθρον 326 λοιπὸν ἐννοεῖ τὸν ὁριστικῶς καταδικασθέντα, καθότι ὁ νόμος δὲν μεταχειρίζεται λέξεις καταχρηστικάς, ἀλλὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ εἶναι ἡ κυριολεξία.

Ἀνάκρισις εἶναι ἓν ἐκτακτὸν μέσον προσαγωγῆς, ὀνομαζόμενον ἀπὸ τοὺς νομικοὺς Γάλλους *Révision*. Ἀλλ' ἰδοὺ πῶς οἱ Νομοδιδασκαλοὶ ὀρίζουσι τὴν ἀνάκρισιν: *La révision est un nouvel examen d' un procès jugé souverainement*· δηλ. ἡ ἀνάκρισις εἶναι μία νέα ἐξέτασις δίκης ἀποφασισθείσης ὁριστικῶς. Πῶς ἡμπορεῖ λοιπὸν τὸ Εἰδικὸν Δικαστήριον, τὸ ὁποῖον κρίνει πρωτοκλήτως, νὰ ἀναθεωρήσῃ ὑπόθεσιν κατὰ τὸ κδ' κεφ. τῆς Ἑγκληματικῆς Διαδικασίας;

Ἐπειτα μένει ἡ παραμικρὰ ἀμφιβολία ὅτι ἡ ἀνάκρισις ἐπιτρέπεται εἰς ὁριστικῶς δικάζον δικαστήριον, ὅταν θελήσῃ τις νὰ μὴ κλείσῃ τὰ ὄμματά του ἐπάνω εἰς τὴν τελευταίαν περίοδον τοῦ ἄρθρου 324; Τὸ δικαστήριον (λέγει) τότε δικάζει ὁριστικῶς. Διατί; τάχα διότι εὐρέθησαν νέαι ἀποδείξεις, ὁφείλει νὰ στερηθῇ ὁ εὐρὼν αὐτάς, τὸν δεύτερον βαθμὸν τῆς δικαιοδοσίας; Τὸ ἄτοπον τοῦ συλλογισμοῦ εἶναι τόσον προφανές, ὥστε καὶ νὰ τὸ διαφιλονεικήσῃ τις περισσότερον γίνεται γελοῖος.

15 Δεκ. 1830

Ἄργος

ὁ Δημ. Συνήγορος

Γ. Ἀ. Πάλλης

Ἴσον ἀπαράλλακτον

30 Δεκ. 1830 ἐν Ἀργεῖ

(Τ.Σ.) Γ. Ἀ. Πάλλης

- 2 -

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείαν
 Τὸ Ἀνέκκλητον Κριτήριον
 (ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 20 Μαΐου 1830, φάκ. 64, ἀρ. 24)

Τμῆμα Β', ἀρ. 141

Ὅλα τὰ δικαστήρια, πρὸ πάντων ὁμῶς τὸ Ἀνέκκλητον, ὡς ἐπιφορτισμένον νὰ ἐξετάσῃ καὶ νὰ ἀναθεωρῇ τὰ παρὰ τῶν πρώτων δεδικασμένα, ἡσθάνοντο πρὸ πολλοῦ, τόσον εἰς τὰ πολιτικά, ὅσον καὶ εἰς τὰ ἐγκληματικά, τὴν ἀνάγκην πληρεστέρας καὶ τακτικωτέρας διαδικασίας.

Ἡ παράτασις τῶν κρισολογιῶν, ἡ ἀναβολὴ τῶν ἀποφάσεων, ἡ αὐξησις τῶν ἐξόδων, αἱ καταχρήσεις τῶν συνηγορούντων, τὸ αὐθαίρετον τῶν δικαζόντων, τὰ λάθη τῶν αὐτῶν ἦσαν καὶ εἶναι πολλάκις προφανῆ παρεπόμενα τῆς ἐλλείψεως τῶν ἀποχρώτων διαδικαστικῶν κανόνων.

Εἶναι περιττὸν ἐπομένως νὰ παραστήσῃ τὸ Ἀνέκκλητον τὴν γενικὴν εὐχαρίστησιν καὶ εὐγνωμοσύνην ὅπου ἡσθάνθη ὁ δικαστικὸς κόσμος, ὅταν τῷ ἐστάλησαν αἱ σχεδιασθεῖσαι Πολιτικὴ καὶ Ἑγκληματικὴ Διαδικασία.

Ἐχει βασίμους λόγους νὰ τὰ θεωρῇ ὡς τὸ μεγαλύτερον καὶ πραγματικώτερον δείγμα τῆς πατρικῆς προνοίας τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀλλὰ διὰ τὴν μεγάλην ὠφέλειαν τοῦ πράγματος καὶ διὰ νὰ ἐξομαλισθῶσιν ὡς τὰ ἦσαν αἱ δυσκολίαι, τὰς ὁποίας καθημερινῶς ἀπαντῶσιν οἱ δικασταὶ καὶ οἱ δικαζόμενοι, ἤθελεν εἶσθαι εὐχῆς ἔργον νὰ βληθῶσιν αἱ αὐταὶ Διαδικασίαι εἰς προσωρινὴν ἐνέργειαν, ἐπιφυλαττομένων τῶν μετὰ ταῦτα ἐπιπροσέσεων, ὅσων ἤθελεν ἡ πείρα δεῖξει κατὰ καιρὸν τὴν ἀνάγκην.

Μένει δὲ τώρα εἰς τὴν φρόνησιν καὶ πρόνοιαν τῆς Σ. Κυβερνήσεως νὰ ἐπιταχύνῃ, κί' ἂν τὸ ἐγκρίνῃ, τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅσα, ὡς εἴρηται, ὑπόσχεται ἡ ἐνέργεια τῶν αὐτῶν Διαδικασιῶν.

Ἐν Ἀργεὶ τὴν 20 Μαΐου 1830

Ὁ Ἀντιπρόεδρος
 Μ. Σικελιανός

Ὁ Γραμματεὺς
 Γ. Ν. Ράλλης

- 3 -

Ἑλληνικὴ Πολιτεία
 Ἀριθ. 234, Παρατηρήσεις
 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείαν
 Τὸ Πρωτόκλητον Δικαστήριον Β. Σποράδων
 (ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 1 Μαΐου 1830, φάκ. 1, ἀρ. 11)

Ὅταν ὑπάρχῃ ὁμολογούμενον καὶ ἀλήθεια ἐμπνευσμένη ὅτι περὶ παντός καταστήματος πολιτικοῦ δὲν δύναται τις ἐν ἀρχῇ νὰ εἰπῇ μετὰ βεβαιότητος ὅποια θέλουσιν εἶναι τ' ἀποτελέσματα αὐτοῦ κατὰ τε τὸ καλὸν καὶ κακὸν ἀναγκαίως καὶ τὸ δικαστήριον εἰς τὰς προκειμένας παρατηρήσεις ἐπεθύμει, ἂν ἤθελεν εἶναι δυνατόν, νὰ προηγεῖτο ἢ

πειρα, ὥστε ἐκ τῶν ὑστέρων ἴσως λόγον ποιούμενον νὰ θαρρῇ μᾶλλον εἰς τοὺς στοχα-
σμούς του.

Ἄλλὰ μ' ὅλον ὅτι στερεῖται τοιούτου πλεονεκτήματος ὁδηγούμενον ὁμως ὑπὸ τῆς
πειρας, καίτοι ὀλιγοχρονίου, τὴν ὁποίαν ὁ ἐνεστὼς Διοργανισμός τῶν Δικαστηρίων
ἠδυνήθη νὰ περιποιήσῃ, προσέρχεται θαρρούντως εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀξιώσεων τῆς
Γραμματείας.

Ἐκεῖνο δὲ τὸ ὁποῖον ἐφέλκυσε μᾶλλον τὴν προσοχὴν τοῦ δικαστηρίου εἶναι ὁ Διορ-
γανισμός, ἥτοι αἱ γενικαὶ διατάξεις μετὰ τῶν καθηκόντων· ἐν γένει δὲ παρατηρεῖ τὸ δι-
καστήριον ὅτι τὴν ἀνάγκην καὶ ὠφέλειαν τῆς προκειμένης μεταρρυθμίσεως ἡ Γραμμα-
τεία δύναται νὰ αἰσθανθῇ καὶ νὰ κρίνῃ βέλτιον, ὥς ἐποπτεύουσα ἐκ τῆς ὑψηλῆς τῆς πε-
ριωπῆς τὸ ὅλον τῶν δικαστικῶν ἐργασιῶν, καὶ δεδιδαγμένη περὶ τῶν χρειῶν αὐτῆς. Μ'
ὅλον τοῦτο, ὅταν παραβάλῃ τις τὸν προκείμενον πρὸς τὸν καθεστῶτα καὶ ἐνατενίσῃ εἰς
αὐτὸν μὲ βλέμμα περιεργότερον, ἀναμφιβόλως θέλει δυνηθεῖ, συλλαβὼν τὰς μεταξὺ
αὐτῶν διαφοράς, νὰ διοπτρεύσῃ τὴν μεγαλυτέραν ὠφέλειαν τὴν ὁποίαν ὑπόσχεται ὁ
προκείμενος. Ἰδιαιτέρως δὲ μάλιστα παρατηρεῖ τὸ δικαστήριον ὡς πλεονέκτημα τοῦ
προκειμένου ὅτι δι' ἀποκαταστάσεως ἑνὸς πρωτοκλήτου δικαστοῦ εἰς πᾶσαν ἐπαρχίαν
θέλουν ἐξομαλοῦνται τάχιστα καὶ εὐχερέστερον αἱ διαφοραὶ καὶ διαμφισβητήσεις τῶν
πολιτῶν (τὸ ὁποῖον ὀπόσης ὠφελείας παρὰ τὸν ἑαυτοῦ εἶναι εἰς τὸ κοινὸν εἶναι ἐκ πείρας
γνώριμον) ἐξαπλουμένης οὕτως εἰπεῖν τῆς δικαιοσύνης ἐξ ἴσου καὶ ἀπανταχοῦ, καθό-
τι, ἂν θεωρήσωμεν καὶ τὰ συμβαίνοντα κατὰ τὸ πῦγμα τοῦτο ὡς ἔχοντά τινα σπουδαιό-
τητα ὡς πρὸς τὸ ὅλον, πείρα ἐξαμηνιαία δείκνυσι ὅτι ἐκ Σπάρτης οὐδεμία διαφορὰ μέχρι
τῶδε δὲν ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἐκ Σαλαθουπόλεως μὴ ἡ δὲ καθότι ἡ
ὁδός, ἡ δαπάνη, ἡ ἀπασχόλησις τῶν ἐργῶν ἐμποδίζουσιν αὐτοὺς. Οὐδεμία ἄρα ἀμφι-
βολία ὅτι, ἐπειδὴ ὁ δικαστὴς θέλει εἶναι ἐν ἐφικτῷ πάντων τῶν πολιτῶν, ἢ εἰς αὐτὸν
προσφυγὴ θέλει ἔχει μεγάλας τὰς εὐκολίας.

Τοιοῦτον τὸ πλεονέκτημα· ἐκτὸς δὲ τοῦ κινδύνου τὸν ὁποῖον ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι
διατρέχει ἡ δικαιοσύνη, ἐμπιστευομένη εἰς ἓν ἄτομον τὸ δικαστήριον, δὲν εὐρίσκει
μηδὲν ἐπίφοβον ἐκ τοῦ νέου Διοργανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον ἡ φρόνησις τῆς Κυβερνή-
σεως θέλει ἀπομακρύνει διὰ τῆς σοφῆς ἐκλογῆς τῶν ἀτόμων κτλ., καὶ πρὸς τοιοῦτον τέ-
λος θεωρεῖ τὸ δικαστήριον ὅτι ἀφορᾷ τὸ 333 ἄρθρον τῆς Πολιτικῆς Διαδικασίας.

Ἀσμένως εἶδε τὸ δικαστήριον καὶ τὴν προκειμένην ἐνστάσιν τῶν ἐξαιρετικῶν δικα-
στηρίων, καθότι θεωρεῖ αὐτὰ ὡς προπύργια τῆς δημοσίου ἐλευθερίας καὶ τῆς ἀσφαλεί-
ας τῆς τῶν πολιτῶν ἰδιοκτησίας. Πρὸς ἓν δὲ καὶ μόνον διαφωνεῖ τὸ δικαστήριον, ὅτι αἱ
φρουραὶ τῶν διοικητῶν, καταταττόμεναι μεταξὺ τῶν δημοσίων ὑπουργῶν, ἐξαιροῦνται
τῆς ἀρμοδιότητος τῶν τοιούτων δικαστῶν. Εἶναι δὲ γνώμης ὅτι ἤθελεν εἶναι βέλτιον νὰ
ὑπαχθῶσιν αἱ φρουραὶ καὶ οἱ κατὰ τόπους εἰσπράκτορες τῶν φόρων εἰς τοὺς συνήθεις
δικαστὰς καὶ διὰ τὰ παρ' αὐτῶν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτῶν μηνυόμενα ἁμαρτήματα καί, πρὸς
ἀποφυγὴν συχνῆς καὶ ἄνευ λόγου παρενοχλήσεως ἐκ μέρους τῶν πολιτῶν, ἡ ἀγωγὴ νὰ
δίδηται πρῶτον εἰς τοὺς διοικητὰς καὶ παρ' αὐτῶν νὰ διευθύνεται εἰς τὸν δικαστὴν,
ὅταν εὐρίσκη τὴν κατηγορίαν ἐστηριγμένην, καθότι ἄλλως ἡ δυσκολία τοῦ νὰ φθάσωσιν
ἕως τὰς ἀκοάς τῆς Κυβερνήσεως αἱ κατακραυγαί, ὥστε νὰ τεθῶσιν ὑπὸ κατηγορίαν, θέ-
λει ἀναστέλει πάντα πολίτην συλλογιζόμενον τὴν δαπάνην τοῦ χρόνου κτλ., ἐνῶ ἡ διὰ
τῶν ἐφημερίδων δημοσίευσις τῶν τοιούτων καταχρήσεων δὲν δύναται νὰ ἐνεργηθῇ
εὐκόλως παρ' ἡμῖν, διὰ τὴν ἔλλειψιν τοιούτων φύλλων.

Προσθετέον δὲ ἐπὶ τέλους ὅτι καὶ εἰς τὰ δύο τετράδια ταῦτα δὲν φαίνεται οὐδαμοῦ μέχρι τίνος ποσότητος θέλει κρίνει ὁριστικῶς ὁ πρωτόκλητος δικαστής.

Ὅσον δὲ περὶ τῶν δύο Διαδικασιῶν, τὸ δικαστήριον σπεύδει νὰ ἐκφράσῃ τὴν ὁποῖαν αἰσθάνεται ἐπιθυμίαν νὰ ἰδῇ αὐτὰς ὅσον τάχιστα ἐξελθούσας τῶν πιεστηρίων, ἵνα κανονισθῇ ἡ πορεία τῆς δικαιοσύνης.

Ὡς πρὸς ταύτας δὲ παρατηρεῖ τὸ δικαστήριον

α. Ἄν καὶ αἱ μαρτυρίαι τῶν ἱερέων πρέπει νὰ λαμβάνωνται ἐνόρκως, καθότι τὸ δικαστήριον εὔρεν ἀντίστασιν εἰς τοῦτο καὶ οἱ ἐναντιούμενοι ἔχουσι καὶ τὸν Ἀρμενόπουλον σύμμαχον.

β. Περὶ τῆς ἐσωτερικῆς ἀστυνομίας τῶν δικαστηρίων δὲν γίνεται μνεῖα οὐδαμοῦ εἰς τὴν Πολιτικὴν Διαδικασίαν, χάριν ἀναστολῶν καὶ παιδείας τῶν ἀτακτούντων.

γ. Ἄρθρ. 242 περὶ πτώσεως τῆς ἀγωγῆς, ἡ πτώσις μετὰ παρέλευσιν τοῦ ἔτους θέλει ἰσχύει ἐκ τοῦ δικαίου ἢ θέλει εἶναι ἀνάγκη πράξεως τοῦ δικαστηρίου διὰ νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὴν τὸ ἐναντίον μέρος.

Τὸ 303 ἄρθρ. τῆς Πολιτικῆς Διαδικασίας παραπέμπει εἰς τὸν Γαλλικὸν Ἐμπορικὸν Κώδικα· ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ὠφελιμώτερον νὰ τεθῇ ἐν παραρτήματι ἢ μετάφρασις τῶν ἀναφερομένων κεφαλαίων.

Ταῦτα μὲν συντόμως περὶ τοῦ Διοργανισμοῦ καὶ τῶν Διαδικασιῶν. Κεφαλαιὸν δ' ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις δύναται νὰ εἴπῃ τὸ δικαστήριον ὅτι ὁ Διοργανισμὸς καὶ αἱ Διαδικασίαι εἶναι ἐφρημοσμένα καὶ μετετρεμένα εἰς τὴν κατάστασιν καὶ τὰς χρεῖας τοῦ ἔθνους.

Συγγνώμην δὲ ἂν ἐβράδυνε τὸ δικαστήριον διὰ τὴν σπαχιότητα τῆς ἀποπλευρώσεως πλοίων νὰ στείλῃ τὰς παρατηρήσεις του. Τα τετράδια ὅμως ἐστάλησαν ἐν καιρῷ τὴν 13 Ἀπριλίου 1830 εἰς τὸ Πρωτόκλητον τῶν Ἀνατολικῶν Σποράδων.

Τὴν α' Μαΐου 1830 ἐν Σκοπίῳ

Ὁ Πρόεδρος

Γεώργιος Ἀθανασίου

Νικόλαος Χατζησταμάτης

Ὁ Γραμματεὺς

Ἰωάννης Δ. Ρέστης

- 4 -

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματεῖαν

Τὸ Πρωτόκλητον Δικαστήριον τῶν Νοτίων Κυκλάδων

(ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 16 Μαΐου 1830, φάκ. 12, ἀρ. 105)

Ἀριθ. 130

Τὴν 28 Ἀπριλίου ἐλήφθησαν παρὰ τοῦ ἐν Νάξῳ Πρωτοκλήτου Δικαστηρίου τὰ κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθ. 1289 εἰδοποιητικὴν ταύτην τῆς Γραμματείας ἀντίγραφα.

α. Τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων.

β. Τῶν καθηκόντων αὐτῶν.

γ. Τῆς Πολιτικῆς Διαδικασίας.

δ. Τῆς Ἐγκληματικῆς Διαδικασίας.

Τὸ δικαστήριον τοῦτο, ἀναγνοῦν ταῦτα πάντα μετ' ἐπιμελείας ἅπαξ καὶ πολλάκις κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ὑπ' ἀριθ. 1289 διατάξεως τῆς Γραμματείας ταύτης, περὶ μὲν τοῦ Διοργανισμοῦ τῶν δικαστηρίων ἔκαμε τὰς ἐσωκλείστους παρατηρήσεις του, τὰς ὁποίας καθυποβάλλει εἰς ταύτην τὴν Γραμματείαν. Τὰ δὲ καθήκοντα, ἀκολουθοῦντα τὸ πνεῦμα τοῦ Διοργανισμοῦ, ὑπόκεινται εἰς τὰς αὐτὰς ἐξαιρέσεις. Περί τῆς Πολιτικῆς Διαδικασίας μ' ὅλον ὅτι τὸ δικαστήριον τοῦτο δὲν ἔχει τὰς ἀναγκαίας δικαστικὰς γνώσεις διὰ νὰ κρίνῃ περὶ αὐτῆς, τὴν εὕρισκει ὅλως καλλίστην καὶ τακτικωτάτην. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ τάξις αὕτη ἀπαιτεῖται ἀπὸ τοὺς κρινομένους ἢ ἀπὸ τοὺς ἀντιπροσωποῦντας αὐτοὺς ἢ τέλος πάντων ἀπὸ τοὺς συνηγόρους, τοὺς ὁποίους ἐπὶ τὸ παρὸν τὸ ἔθνος μας ὑστερεῖται, στοχάζεται ὅτι θέλει διατηρηθῇ εἰς τὰς κρισολογίας τῶν πολιτῶν καὶ ἐκ τούτου θέλει κινδυνεύει τοῦ πολίτου τὸ δίκαιον διὰ τὴν ἄγνοιαν καὶ ἔλλειψιν τῆς δικαστικῆς τάξεως, πρᾶγμα κατὰ τινὰ τρόπον σκληρὸν καὶ ἄδικον νὰ ὑστερεῖται τις τὸ δίκαιόν του διὰ τὸ νὰ μὴ διετήρησε κατ' ἄγνοιαν ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα νηπιάζων δὲν γνωρίζει. Ἀγκαλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ δικαστήρια, πρωτόπειρα ὄντα, δυσκόλως θέλουν διατηροῦν εἰς τὴν μνήμην των ὅσα ἀπαιτοῦνται ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν Διαδικασίαν.

Ἐπὶ τέλους δὲ περὶ τῆς Ἑγκληματικῆς Διαδικασίας κρίνει ὡσαύτως καλλίστην, ἐπωφελῇ καὶ εὐκόλῳ τοῦ νὰ διατηρηθῇ, ὡσὰν ὅπου ἀποβλέπει μόνον τὰ δικαστήρια ταῦτα εἰς τὸ νὰ ἐνεργῶσιν αὐτήν, ἐξακριβοῦντα μετὰ πλοῦς ἀποφασίαν ἐντελεστώτα τὸ ἐγκλημα, τὸν τρόπον, τὸν βαθμὸν καὶ τοὺς ἐνόχους.

Αὐτὰ ταῦτα ἠδυνήθη νὰ παρατηρήσῃ τὸ δικαστήριον τοῦτο.

Ο Προεδρος Παναγιώτης Α. Βαφιοπούλος
Ο Γραμματεὺς Α. Μαργαρίτου
Οἱ συνδικασταί: Ἀνδρέας Μιζάνης, Μηνᾶς Σακελλαρίου

- 5 -

Παρατηρήσεις εἰς τὸ περὶ Διοργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων
(ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 16 Μαΐου 1830, φάκ. 12, ἀρ. 106)

Κείμενον

“Τὸ Πρωτόκλητον Πολιτικὸν Δικαστήριον σύγκειται ἀπὸ ἓνα δικαστὴν. Ἐμπορικὸν δικαστήριον διορίζεται πρὸς τὸ παρὸν εἰς μόνην τὴν Σύραν. Αὐτὸ ἔχει ἓνα πρόεδρον, δύο συμβούλους καὶ δύο παρέδρους. Εἰς ὅλα τὰ ἄλλα μέρη καὶ ἐπαρχίας τὸ Πρωτόκλητον ἀναπληροῖ τὸ Ἐμπορικὸν Δικαστήριον”.

Παρατηρήσεις

Ἄν τὸ Ἐμπορικὸν τῆς Σύρας Δικαστήριον ἔχει ἀνάγκην τοῦ νὰ συνίσταται ἐκ τριῶν μελῶν, διατί τὰ Πρωτόκλητα τῶν ἄλλων μερῶν καὶ ἐπαρχιῶν ἐκπληροῦντα καὶ τὸ Ἐμπορικὸν Δικαστήριον νὰ συνίστανται ἀπὸ ἓνα μόνον δικαστὴν; Ἄν εἶναι εἰς ἐκεῖνο ἀναγκαῖα τὰ τρία μέλη, πολλῶ πλεον ἀναγκαῖον εἰς τὰ Πρωτόκλητα. Ἄλλως, διατί εἰς τὴν ἐμπορικὴν δικαιοδοσίαν ἀγαθοὶ ὑπὲρ τὸν ἓνα οἱ τρεῖς, εἰς δὲ τὴν Πολιτικὴν καίτοι πεφορτισμένην τὴν τοῦ Ἐμπορικοῦ, ἀγαθὸς μόνον ὁ εἷς; Μήπως τὸ Ἐμπορικὸν Δίκαιον δυσκαταληπτότερον τοῦ Πολιτικοῦ Δικαίου καὶ διὰ τοῦτο ἐκεῖ ἀπαιτοῦνται οἱ τρεῖς καὶ ἐδῶ ὁ εἷς; Αἱ βάσεις τοῦ πρώτου δὲν πηγάζουν ἀπ' ἐκεῖνας τοῦ δευτέρου;

“Οθεν ἤθελεν εἶσθαι καλύτερον καὶ διὰ τὴν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου καὶ διὰ τὴν εὐχαρίστησιν καὶ πεποίθησιν τῶν δικαζομένων ὅτι τὸ δίκαιόν των διεκρίθη καὶ ἐγνωρίσθη ἀπὸ τρεῖς συσκεπτομένους καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἓνα μόνον εἰς τὸν ὅποιον δύνανται νὰ ὑπονοήσωσιν εὐκολώτερα ἢ παραδρομὴν κατ’ ἀγνοίαν εἰς τὸ δίκαιον ἢ παράβλεψιν κατὰ μεροληψίαν νὰ σύγκεινται ἀπὸ τρεῖς δικαστάς. Οὗτοι δὲ οἱ συνδικασταὶ νὰ διορίζωνται κατὰ τὸν τρόπον τῶν συμβούλων τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαστηρίου.

Κείμενον

“Ὅλοι οἱ κατὰ νόμον ἔμποροι καὶ τ.λ. συνεδριάζουν ἀνὰ τρεῖς μῆνας ἅπαξ καὶ διὰ πλειοψηφίας διορίζουν δεκαεὺς ἀφ’ ἑαυτῶν, ἐκ τῶν ὁποίων ἐκλέγει τέσσαρας ἡ Κυβέρνησις.

Οἱ δὲ παρὰ τῆς Κυβερνήσεως διοριζόμενοι ἐργάζονται τέσσαρας μῆνας καὶ τότε ἀντικαθίστανται ἀπ’ ἄλλους τέσσαρας, τοὺς ὁποίους ἡ Κυβέρνησις ἐκλέγει ἀπὸ τοὺς ἐναπολειφθέντας τοῦ καταλόγου.

Τὰ ἤδη ἐκλεχθέντα μέλη τοῦ Δικαστηρίου τούτου δύνανται νὰ μετεκλεχθῶσιν”.

Παρατηρήσεις

Ἐὰν ἐκ τῶν δεκαεὺς ἐκλεχθέντων ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν δύνανται νὰ μετεκλεχθῶσιν ἅπαξ, δις καὶ πολλάκις, ὅποια ἡ ἀνάγκη νὰ συνάζωνται οἱ ἔμποροι ἀνὰ πᾶσαν τριμηνίαν διὰ νὰ ἐκλέξουν δεκαεὺς ἐξ αὐτῶν.

Ἦθελεν εἶσθαι καλύτερον ἢ καὶ τὰ δεκαεὺς ἄτομα τὰ ὅποια ἔλαβον τὴν ψήφον τῶν ἐμπόρων νὰ ἐργάζωνται περιοδικῶς, ἢ οἱ ἐκλεχθέντες ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν, ἐπικυρούμενοι καὶ ἐκ δευτέρου καὶ καθ’ ἑξῆς, νὰ ἐξεκολουθοῦν μέχρι συμπληρώσεως ἑνὸς ὁλόκληρου ἐνιαυτοῦ.

Κείμενον

“Ἡ συνεδρίασις προεδρεύεται ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαστηρίου”.

Παρατηρήσεις

Διατί ὁ Πρόεδρος νὰ προεδρεύῃ, ὅστις εἶναι μέλος τοῦ Δικαστηρίου ἐκείνου καὶ δύναται νὰ ἐπηρεάσῃ, καὶ ὅχι ἡ Δημογεροντία, ἣτις παριστάνει τὸν λαὸν ὁλόκληρον, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀναγνωρισμένων ἐμπόρων;

Κείμενον

“Ὅπου ὑπάρχει πρωτόκλητος δικαστής, θέλει εἶσθαι καὶ εἰς ἐγκληματικὸς καὶ εἰς ἐξεταστής”.

Παρατηρήσεις

Τὸ Ἐγκληματικὸν Δίκαιον θεωρεῖ τὰ κυριώτερα δικαιώματα τοῦ πολίτου, τὴν τιμὴν δηλονότι καὶ τὴν πολιτικὴν καὶ φυσικὴν ὑπαρξιν, ἀντικείμενον οὐσιωδέστερον καὶ ἐπιζητοῦν περισσότεράν προσοχήν, ἀκριβείαν καὶ δικαιοσύνην.

Ἄν φιλονικούντες δύο διὰ χίλια γρόσια εἰς ἐμπορικὴν ἐπιχείρησιν διὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ δικαίου ἀπαιτοῦνται τρεῖς δικασταί, ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἀσφάλεια τοῦ πολίτου δὲν ἀπαιτοῦν περισσότερους δικαστάς διὰ τὴν ἀκριβῆ ἀνακάλυψιν;

Ἦθελεν εἶσθαι λοιπὸν ὠφελιμώτερον, γενομένης τῆς ἀγωγῆς εἰς τὸν ἐξεταστικὸν δικαστὴν καὶ σχηματισθείσης παρ’ αὐτοῦ τῆς κατηγορίας μ’ ὅλων τῶν προπαρασκευῶν τῆς κρίσεως, νὰ διορίζωνται ἀπὸ μέρους τοῦ κατηγοροῦ καὶ τοῦ κατηγορουμένου δύο ὁρκωτοὶ κριταί, οἵτινες νὰ ἀποφασίζωσι καὶ χαρακτηρίζωσι τὴν φύσιν τοῦ ἐγκλήματος, τοὺς πρωταιτίους καὶ συναιτίους κατὰ βαθμὸν ἐνοχῆς. Ὁ δὲ ἐγκληματικὸς δικαστής νὰ προσαρμόζῃ τὴν ποινὴν κατὰ τὸν ποινικὸν κώδικα, τὸν ὅποιον ἤθελε κάμῃ ἡ Κυβέρνησις.

Κείμενον

“Καθίσταται ἐν Ἐκκλητον Δικαστήριον διὰ τὰ πολιτικάς καὶ ἐγκληματικάς ὑποθέσεις. Ὁ Πρωτόκλητος Δικαστὴς κρίνει ἀνεκκλήτως τὰς ἀποφάσεις τοῦ Εἰρηνοδίκου καὶ τ.λ. Ἐάν ὁ Εἰρηνοδίκης ἐκπληροῖ συγχρόνως καὶ τὰ ἔργα τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστοῦ, τότε ὁ πλησιέστερος Πρωτόκλητος δικαστὴς κρίνει ἀνεκκλήτως τὰς ἀποφάσεις τοῦ Εἰρηνοδίκου”.

Παρατηρήσεις

Ἡ πείρα τὸ ἀπέδειξε ὅτι δὲν ἀρκεῖ ἐν Ἐκκλητον δικαστήριον διὰ νὰ ἀναθεωρῇ ὅλας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας τὰς ὑποθέσεις. Πρὸς τούτοις δὲ εἶναι καὶ πολλὰ ἐπιζήμιον καὶ μακροχρόνιον βιαζομένων τῶν πολιτῶν νὰ ἀπερχῶνται ἀπὸ τὸ ἐν ἄκρον τοῦ κράτους εἰς τὸ ἄλλο καὶ νὰ κατεξοδεύωνται. Διὰ τὸν κρινόμενον ἀπὸ τὸν πρωτόκλητον δικαστὴν διὰ ὑπόθεσιν τῆς δικαιοδοσίας αὐτοῦ ἀναθεωρεῖ τὴν κρίσιν του εἰς τὸ Ἐκκλητον κριτήριον, τὸ ὁποῖον σύγκειται ἀπὸ τρία μέλη, καὶ ὁ κρινόμενος διὰ παρομοίαν ἢ καὶ μεγαλυτέραν ὑπόθεσιν ἀπὸ τὸν Εἰρηνοδίκην, ἐκπληροῦντα τὰ τοῦ Πρωτοκλήτου δικαστοῦ, νὰ ἀναθεωρῇ τὴν κρίσιν του ἀπὸ τὸν πλησιέστερον πρωτόκλητον δικαστὴν, ἥτοι ἀπὸ ἓνα μόνον κριτὴν;

Ἦθελεν εἶσθαι λοιπὸν ἐπωφελέστερον, καὶ διὰ τὴν ταχεῖαν ἀπόδοσιν τοῦ δικαίου καὶ διὰ τὴν εὐκολίαν καὶ οἰκονομίαν τῶν πολιτῶν, νὰ διορισθῶσι περισσότερα Ἐκκλητα ἢ τὸ γειτονικὸν Πρωτόκλητον νὰ γίνεσθαι Ἐκκλητον τοῦ προαποφασίσαντος Πρωτοκλήτου. Ὁ δὲ Εἰρηνοδίκης νὰ περιορίζεται εἰς τὴν δικαιοδοσίαν του, ἀπερχόμενοι οἱ διαφερόμενοι εἰς τὸν τῆς ἐπαρχίας τῶν πρωτοκλήτων δικαστὴν διὰ τὴν θεώρησιν τῆς διαφορᾶς τῶν.

Κείμενον

“Συστήνονται δύο ἑξαιρετικά δικαστήρια, τὸ μὲν ἐν ἀφορὰ τὰ καθοσιώσεως ἐγκλήματα καὶ τῶν δημοσίων ὑπουργῶν, τὸ δὲ ἄλλο ἀφορὰ τὰ ἐγκλήματα τῶν Ὑπουργῶν ἢ Γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως”.

Παρατηρήσεις

Εἰς τί αὕτη ἡ ἑξαίρεσις μεταξὺ πολιτῶν καὶ ὑπουργῶν; Μήπως καὶ οἱ ὑπουργοὶ δὲν εἶναι πολῖται; Μήπως πρέπει νὰ διατηρηθῇ διαφορετικὸς τρόπος διαδικασίας καὶ καταδίκης εἰς τοὺς πταίσαντας ὑπουργοὺς ἀπὸ τοὺς ἀπλοὺς πολίτας; Διὰ τί νὰ δικάζωνται ἀπὸ ἐπιτροπὰς κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν καὶ οὐχὶ ἀπὸ τὰ τακτικά δικαστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐνεπιστεύθησαν οἱ νόμοι καὶ ἀφιερῶθη ἡ ὑπεράσπισις τῶν δικαιωμάτων τῶν πολιτῶν;

Ζητεῖται οἱ δικασταὶ νὰ εἶναι ἄσχετοι μὲ τοὺς δικαζομένους καὶ νὰ μὴ ἔχουν συμφέρον καὶ περισσότερον σχετικοὶ ἢμπορεῖ νὰ εἶναι ἀπὸ τοὺς ὑπουργοὺς; Εἰς τί διαφέρει ὁ ἐγκληματίας ὑπουργὸς ἀπὸ τὸν ἐγκληματιὰν πολίτην; Εἰς ἄλλο βέβαια ὄχι, παρ’ ὅτι ὁ πρῶτος εἶναι ἀξιόμιμπος πλέον ἀπὸ τὸν δεύτερον.

Ὅθεν, τὰ καθοσιώσεως ἐγκλήματα, τὰ τῶν δημοσίων ὑπουργῶν καὶ τῶν γραμματέων τῆς Κυβερνήσεως νὰ θεωρῶνται καὶ νὰ χαρακτηρίζωνται ἀπὸ τὴν Γερουσίαν, ὡσάν ὅπου τὸ σφάλμα ἀνάγεται εἰς τὴν ὑπόληψιν τοῦ κοινοῦ, αὐτὸ τὸ ἴδιον κοινὸν νὰ εἶναι καὶ ὁ δικαστὴς τῶν τοιούτων. Θεωρηθέντος δὲ καὶ χαρακτηρισθέντος τοῦ ἐγκλήματος, νὰ πέμπωνται πρὸς τὰ τακτικά δικαστήρια, διὰ νὰ κρίνωνται καὶ παιδεύωνται ὡς ἀπλοὶ πολῖται μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς ποινῆς.

- 6 -

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ἀρ. 1046 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Σ. Γραμματείαν
τὸ Πρωτόκλητον Δικαστήριον Λακωνίας
(ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 7 Μαΐου 1830, φάκ. 1, ἀριθ. 95)

Τὸ Πρωτόκλητον Δικαστήριον τῆς Κάτω Μεσσηνίας μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθ. 1006 ἔγγραφόν του διευθύνον πρὸς ἡμᾶς τὰ ἔγγραφα τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων, τῶν καθηκόντων αὐτῶν, καὶ τὰς Διαδικασίας, Πολιτικὴν τε καὶ Ἑγκληματικὴν, μᾶς ἔλεγεν “ἐπειδὴ λείπει ὁ Πρόεδρος καὶ εἰς τῶν συνδικαστῶν του, δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ κάμῃ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἐξετάσεις, ἀλλ’ ἀφοῦ ἡμεῖς προηγουμένως κάμωμεν τὰς ἐδικὰς μας, νὰ διευθύνωμεν πάντα τὰ ἔγγραφα πρὸς αὐτό, διὰ νὰ κάμῃ καὶ ἐκεῖνο τὰς ἐδικὰς του. Ἐπειδὴ ὅμως ἐπληροφορήθη τὸ δικαστήριον τοῦτο ὅτι τὸ τῆς Κάτω Μεσσηνίας εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὴν αὐτὴν ἐκείνην θέσιν, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἔχει ὑπ’ ὄψιν τὴν ὑπ’ ἀριθ. 1301 πρόσκλησιν τῆς Γραμματείας, δι’ ἧς τὸ διατάττει νὰ διευθύνῃ ἀμέσως “μετὰ δέκα ἡμέρας ἀφοῦ παραλάβετε αὐτὰ τὰ ἔγγραφα νὰ διευθύνετε ἀμέσως πρὸς τὴν Γραμματείαν ὁμοῦ μετὰ τὰς παρατηρήσεις σας”.

Τὸ Δικαστήριον, συμμορφούμενον κατὰ τὴν ἐντολὴν τῆς αὐτῆς προσκλήσεως, διευθύνει σήμερον πρὸς τὴν Σ. Γραμματείαν τὰ ἔγγραφα ταῦτα ὁμοῦ μετὰ τὰς παρατηρήσεις του.

Ἐν Μονεμβασίᾳ, τῇ 7 Μαΐου 1830

Ὁ Πρόεδρος
Γ. Πραντύννας

Ὁ τόπον ἐπέχων Γραμματέως
Κ. Μαρούδας

- 7 -

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Ἀριθ. 1048 Πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Σ. Γραμματείαν
Τὸ Πρωτόκλητον Δικαστήριον Λακωνίας
(ΓΑΚ, Γραμματεία Δικαίου, 7 Μαΐου 1830, φάκ. 1, ἀριθ. 91)

Κατὰ τὴν ὑπ’ ἀριθ. 1301 τῆς 20 Μαρτίου 1830 τῆς Σ. Γραμματείας, τὸ δικαστήριον τοῦτο ἀσμένως καὶ κατὰ χρέος σπεύδει νὰ καθυποβάλλῃ ταπεινάς παρατηρήσεις του ἐπὶ τοῦ Ὁργανισμοῦ τῶν Δικαστηρίων, τῶν καθηκόντων αὐτοῦ καὶ τῶν διαδικασιῶν Πολιτικῆς τε καὶ Ἑγκληματικῆς, εἰς τὸ βαθυσύνετον τῆς Σ. ταύτης Γραμματείας.

Τὸ ἐμβριθὲς ὅμως καὶ ὅλως φιλοσοφικὸν τοῦ ὑποκειμένου, τὸ σύντομον τῆς προθεσμίας, τὸ πολυάσχολον τοῦ Δικαστηρίου, καὶ πρὸς τούτοις ἡ τοῦ ὑποφαινομένου ἐπιφόρτωσις καὶ μετὰ τὰ χρέη τοῦ Γραμματέως ἀπὸ τὰ τέλη Φεβρουαρίου, τὸ ὅποιον τοῦτο δὲν τοῦ δίδει διόλου καιρὸν οὔτε ἄνεσιν, εἶναι νομιμώτατα αἷτια διὰ τὰ ὅποια τὸ Δικαστήριον δὲν ἐδυνήθη κατὰ τὴν ἐνδόμυχον ἐπιθυμίαν του νὰ κάμῃ εἰδικὰς παρατηρήσεις, ἀλλ’ ἐπεριωρίσθη εἰς ὀλίγας μόνον καὶ ταύτας γενικάς. Εἶναι δὲ αἱ ἀκόλουθοι.

α. Ὁ Ὁργανισμὸς τῶν Δικαστηρίων, τὰ καθήκοντα αὐτῶν, ἡ Πολιτικὴ καὶ Ἑγκληματικὴ Διαδικασία θεωροῦνται ὡς προϊόν ὑγιoῦς νοῦς καὶ γέννημα βαθυτάτης σοφίας

βάσιν ἐχούσης τὴν πολυδίδακτον πείραν. Τὸ ἔθνος, ἀπολαμβάνον τὰ ἐλπιζόμενα ἐκ τούτων ἀγαθὰ, θέλει εὐλογεῖ τὴν ἐνεστῶσαν Σ. ἡμῶν Κυβέρνησιν καὶ εὐγνωμονεῖ εἰς τὸ αἷτιον τῶν ἀγαθῶν τούτων.

β. Ἀλλά, διὰ νὰ δυνηθῇ ἡ Ἑλλάς ν' ἀπολαύσῃ τὰς ὠφελείας ὅσας ὑπόσχονται τὰ ἀριστουργήματα ταῦτα, δὲν ἤθελεν εἶσθαι περιττὸν νὰ ἐγίνοντο εἰς αὐτὰ σημειώσεις. Τὸ ἔθνος, ἀσυνήθιστον καὶ ἄπειρον τοιούτων δικαστικῶν τύπων, δυσκόλως θέλει δυνηθῇ νὰ ἐννοήσῃ τὰς διαδικασίας ταύτας.

γ. Δὲν ἤθελε συντείνει ὀλίγον εἰς τὴν πρόοδον τῶν νέων διαδικασιῶν καὶ ἡ σύστασις κατ' ἐπαρχίαν συνηγόρων, οἱ πολῖται, χειραγωγούμενοι ἀπ' αὐτούς, δὲν θὰ κάμουν τὰ ὅσα τώρα πᾶσαν στιγμὴν κάμουν λάθη, καὶ τὰ ἴδια δικαστήρια ὅχι ὀλίγον θέλει εὐκολύνονται ἀπὸ τούτους. Χωρὶς τὴν σύστασιν ταύτην, τὰ δικαστήρια θὰ εὐρίσκωνται πάντοτε εἰς τὴν ἀνάγκην ἢ ἀκολουθοῦντα ἀκριβῶς τοὺς τύπους νὰ ἐπιθέτουν συχνὰ πρόστιμον εἰς τοὺς πολίτας καὶ νὰ διεγείρουν κατ' αὐτῶν τοιουτοτρόπως παράπονα, ἢ νὰ παραβαίνουν τὰ ἴδια τοὺς τύπους. Τὸ ἔθνος ἀκόμη νηπιάζει δίνοντας συχνά, ἢ διὰ νὰ εἴπω τὴν ἀλήθειαν σχεδὸν πάντοτε ὁλόκληροι κόλαι χαρτίου γεγραμμένοι, ὁ δικαστής, ἀφοῦ κατεξοδεύσῃ ἀρκετὸν καιρὸν διὰ νὰ ἀναγνώσῃ τὰ γεγραμμένα, τελειώνει χωρὶς νὰ καταλάβῃ τίποτε. Πολλάκις, ἐνάγοντες ἄλλοι κατ' ἄλλων μὴ ἐχόντων διόλου ἐνοχὴν, συχνὰ κάμουν αἰτήσεις διόλου ἐναντίας ἀπὸ τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ κάμουν· ἀρχίζουν ἐνίοτε τὰς ὑποθέσεις των ἀπ' ἐκεῖ ὅπου ἔπρεπε νὰ τελειώσουν, συγχέουν τὴν κυρίαν ὑπόθεσιν μὲ πολλὰς παρεμπιπτούσας καὶ πολλὰς μὴ ἀναφορὰ περιέχει ἕξ ἑπτὰ αἰτήσεις, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀναμεταξύ των παραμικρὸν σχέον. Τοιαύτας δυσκολίας ἀπαύτην καθήμεραν τὰ δικαστήρια καὶ, μ' ὅλες ταύτας ἀνεχόνται, διότι κτενοῦν τὴν πτωχὴν κατάστασιν τοῦ ἔθνους καὶ συμμορφοῦνται μὲ τὰς περιστάσεις.

δ. Οἱ κλήτορες νομίζονται πρὸς τούτους ἐν ἀπὸ τὰ οὐσιώδη συστατικά τῶν δικαστηρίων· ἐὰν θὰ ἐκπληροῦνται τὰ χρῆτ τῶν κλητῶν τὰς τώρα ἀπὸ τῆς ἐκτελεστικῆς δυνάμεως τοὺς ἀνθρώπους, εἰς ἀνά πᾶσαν ἡμέραν, αἱ πράξεις τῶν δικαστηρίων πάντοτε θὰ χωλαίνουν. Οἱ ἄνθρωποι οὗτοι, ἔχοντες τὸ ἔργον τοῦτο ὡς πάρεργον, ἄλλοτε διόλου δὲν ἔρχονται, ἄλλοτε ἔρχονται μὲν ἀργά καὶ ἐν καιρῷ συνεδριάσεως, ὥστε δὲν ἔχουν οὔτε καιρὸν νὰ διευθετήσουν τὰ δικαστήρια, συχνὰ ἀναχωροῦν πρὸ τῆς διορισμένης ὥρας μὲ διαφόρους προφασιολογίας, δὲν γνωρίζουν πολλάκις τὰ ὅποια στέλλονται νὰ κράξουν πρόσωπα, ἐν ἐνὶ λόγῳ ἢ εἶναι ἢ δὲν εἶναι ὅλον τὸ ἴδιον.

Ταύτας τὰς ὀλίγας ταπεινὰς παρατηρήσεις του καθυποβάλλει εἰς τὴν Σ. Γραμματεῖαν τὸ δικαστήριον τοῦτο, σὺν ταύταις δὲ καὶ μίαν εἰδικὴν περὶ μαρτύρων.

Ἦθελεν εἶσθαι δίκαιον ἂν ὁ § 53 τῆς ἐν ἐνεργείᾳ Ἑγκληματικῆς Διαδικασίας ἤθελε προστεθεῖ εἰς τὰς νέας διαδικασίας.

Ὁ Πρόεδρος
Γ. Πραντοῦνας
Ὁ τόπον ἐπέχων Γραμματέως
Κ. Μαρούδας

- 8 -

Ἐκθέσεις τῆς ἐπὶ τοῦ Δικαίου Γραμματείας, τ. 7, ἀρ. ἐξερχ. 3707
(ΓΑΚ, 10 Νοεμβρίου 1830)

Ἐξοχώτατε,

Ὅταν, θεωρήσας ἀναγκαίαν τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ δικαστικοῦ κλάδου, ἐπεχείρησα τὴν σύνταξιν τοῦ τε Ὁργανισμοῦ καὶ τῶν Διαδικασιῶν, ἐνόμισα ὅχι ὀλιγώτερον ἐπωφελῇ τὴν σύνταξιν ἐσωτερικοῦ τινος κανονισμοῦ τῶν δικαστηρίων, διὰ τε τὸ ὁμοιομορφον καὶ ὡς συντείνοντα εἰς τὴν εὐταξίαν καὶ εὐπρέπειαν αὐτῶν.

Θεωρήσας δὲ ἀφ' ἑτέρου ὅτι τὸν Κανονισμόν τοῦτον ἤθελα κάμει ἐντελέστερον καὶ πληρέστερον, ἂν προηγουμένως ἐλάμβανα τὰς περὶ τούτου γνώμας τῶν προέδρων τῶν κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν δικαστηρίων, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ πάντων διδάσκαλος πείρα, ἂν καὶ πολλὰ μικρά, ἔδειξε μολαταῦτα τὸ ὅ,τι ἡ παροῦσα κατάστασις τοῦ κράτους καὶ αἱ περιστάσεις ὑπαγόρευον, τοὺς ἐπροσκάλεσα δι' ἐγκυκλίου νὰ στείλωσι σχέδιον ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν γραφείων τῶν ὑπῆκουσαν ὅλοι προθύμως τὴν πρόσκλησιν, κ' ἔπεμψαν καθεὶς σχέδιον ἀνάλογον μὲ τὴν ἑκτασιν τῶν γνώσεων καὶ τῆς πείρας του, καὶ ἤθελα ἐκθεσάμενος ἐν περιλήψει τὸ περιεχόμενον ἑκάστου αὐτῶν, ἂν τινες δὲν ἐπεριστρέφοντο μόνον εἰς τὸ νὰ περιγράψωσι τὰ δωμάτια τῶν οἰκημάτων τῶν συνεδριάσεων, τὴν θέσιν, τὴν διαίτησιν, τὸ μῆκος καὶ πλάτος αὐτῶν, τὸν ἀριθμὸν τῶν θυρίδων ἂν πρὸς ἀνατολὰς ἢ πρὸς δυσμὰς, πρὸς ἄρκτον ἢ πρὸς μεσημβρίαν βλέπωσιν, ἂν ἐσωτερικῶς εἶναι καλῶς ἐπισκευασμένα, καὶ ὅλα παρόμοια, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς ὅτι ἀπέχον μακρὰν τοῦ σκοποῦ, τὸν ὁποῖον ἐπρόβαλα, καταντῶσιν εἰς ἄκρον μικροπρεπῆ καὶ γελοῖον, ὥστ' ἦν ἀνάγκη νὰ περιγραφῶσι. Συμπαράβαλλον τὰ διάφορα ταῦτα σχέδια, εἶχα σκοπὸν νὰ ἐπιλέξω τὰ οὐσιωδέστερα, νὰ κάμω προσθαφαιρέσεις, καὶ νὰ συντάξω ἐσωτερικὸν κανονισμόν τῶν Δικαστηρίων, ὅστις νὰ καταστένη συνάμα εὐκόλους καὶ τακτικὰς τὰς πράξεις τῶν Δικαστηρίων.

Ἐπειδὴ ὁμως ἀσχολίαι ἄλλαι, ἐπίσης σπουδαῖαι, ἴσως δὲ καὶ σπουδαιότεραι παρ' αὐτὴν, ὡς εἶναι γνωστὸν εἰς τὴν Ὑ. Ἐ. δὲν μὲ ἔδωκαν ποτὲ καιρὸν νὰ πραγματοποιήσω τὸν ὁποῖον ἔτρεφα σκοπὸν, ἀπεφάσισα ν' ἀναθέσω τὸ μέρος τοῦτο εἰς τοὺς Κους Μ. Σικελιανόν, Ἀ. Φωκᾶν, Θ. Σούντιαν, Π. Νικολαΐδην, Γ. Ἀ. Ράλλην καὶ Ἰ. Γ. Πανᾶν, οἱ ὁποῖοι προθύμως τοῦτο ἐπιχειρήσαντες, δὲν ἤργησαν νὰ τὸ φέρουν εἰς τέλος καὶ νὰ τὸ καθυποβάλουν δι' ἐμοῦ εἰς τὴν ἐπίκρισιν τῆς Ὑ. Ἐ.

Καθυποβάλλων λοιπὸν τὸν κανονισμόν τοῦτον εἰς τὴν Ὑ. Ἐ., ἀρκοῦμαι νὰ ἐξαιτήσω τὴν ἀδειαν, ὥστε νὰ ἐκδοθῇ ἐν εἰδει διατάγματος καὶ νὰ διευθυνθῇ εἰς ὅλα τὰ κατὰ τὴν Ἐπικράτειαν δικαστήρια, διὰ νὰ βαλθῇ εἰς πρᾶξιν συγχρόνως μὲ τὴν ἑναρξιν τῶν ἐργασιῶν τῶν.

